

SONKAJÄRVEN LYSEOTIEN YLÄASTEEN OPPILAIKEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ OPPILAIKEN JA OPETTAJIEN NÄKÖKULMASTA

Mikke Pulliainen ja Mikko Leivo

4/2017

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Mikke Pulliainen ja Mikko Leivo	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Sonkajärven Lyseotien yläasteen oppilaiden päihteiden käyttö opettajien ja oppilaiden näkökulmasta	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Markku Myllylä	Kvalitatiivinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tässä opinnäytetyössä verrataan oppilaiden ja opettajien näkökulmia päihteisiin liittyen Sonkajärven Lyseotien yläasteella, kuin myös oppilaiden keskeisiä ja opettajien keskeisiä näkökulmia keskenään. Päätutkimusongelmana on selvittää, minkälaisia eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä opettajien sekä 15-16 vuotiaiden oppilaiden näkökulmissa päihteiden käyttöön liittyen Sonkajärven Lyseotien yläasteella on.</p> <p>Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineisto on kerätty avoimilla vastauksilla tutkimuslomakkeelle. Tutkimuslomakkeen sisältämät avoimet vastaukset ja vastausten sisältämät näkökulmat sekä mielipiteet ovat anonyymejä.</p> <p>Työn teoriaosuus sisältää informaatiota yleisistä päihteistä, nuorten päihteiden käyttöön liittyvistä yleisistä asioista, nuorten päihteiden käyttöön liittyvää lainsäädäntöä sekä tietoa lähipoliisitoiminnasta etenkin koulujen ja poliisin välisen yhteistyön näkökulmasta.</p> <p>Tutkimustuloksissa on vertailtu viiden opettajan sekä yhdentoista 9.luokkalaisen 15-16 vuotiaan oppilaan näkökulmia päihteiden käytöstä sekä kysytty mielipidettä opettajilta ja oppilailta, miten poliisin ja koulujen yhteistyötä voisi parantaa.</p> <p>Työn lopussa pohditaan asioita, jotka ovat nousseet pinnalle opettajien ja oppilaiden vastauksissa, sekä pohditaan niihin mahdollisia kehitysehdotuksia ja kehityskeinoja</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
48 + 10 liitesivua	Huhtikuu 2017	AMK2014ONT
Avainsanat		
Nuoret, päihteet, oppilas, opettaja, näkökulma, poliisi, lähipoliisi		

1 JOHDANTO	2
2 PÄIHTEET	3
2.1 Alkoholi	3
2.2 Tupakka	4
2.3 Nuuska	6
2.4 Kannabis	7
2.5 Amfetamiini	8
3 NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ	9
3.1 Tilanne Suomessa	9
3.2 Nuoris on näkökulma päihteisiin liittyvistä riskeistä	11
3.3 Päihteiden saatavuus Suomessa	13
3.4 Suomalaisnuorten päihteiden käyttö verrattuna eurooppalaisiin	14
3.5 Lainsäädäntöä koskien nuorten päihteidenkäyttöä	15
4 LÄHIPOLIISITOIMINTA	19
4.1 Poliisin ennalta estävä toiminta.....	19
4.2 Lähipoliisitoiminnan määritelmä	20
4.3 Koulujen ja poliisin välinen yhteistyö	20
4.4 Koulupoliisitoiminta	21
5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	21
5.1 Tutkimuksen toteutus	21
5.2 Tutkimuslomake	22
5.3 Aineiston keruu	24
5.4 Aineiston analysointi ja raportointi	25
6 TUTKIMUSTULOKSET	27
6.1 Vastaajien taustatiedot	27
6.2 Aikäisten oppilaiden päihteiden käyttö	27
6.3 Mielipiteet päihteiden käytöstä, sen hyväksyttävyydestä ja sosiaalisesta paineesta.....	30
6.4 Koulun ja vanhempien suhtautuminen päihteiden käyttöön.....	32
6.5 Nuorten päihdevalistus ja yhteistyö poliisin kanssa	34
6.6 Vastaajien oma sana.....	35
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	44
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Nuorten päihteiden käytöstä käydään jatkuvaa keskustelua valtakunnallisella tasolla. Aiheesta on tehty lukuisia raportteja, esimerkiksi siitä mihin suuntaan päihteiden käyttö on kehittynyt vuosittain. Aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä sekä kirjallisuutta löytyy myös paljon.

Suomalaisten päihdekokeilut alkavat monesti jo nuorena iässä. Nuorille tupakka ja alkoholi tulevat usein kuvioihin ensimmäisenä. 15–16 vuotiaiden suomalaisnuorten alkoholin käyttö on kuitenkin vähentynyt 1995–2015 välillä. Samalla nuoret kuitenkin kokevat päihteiden käytön riskien olevan entistä pienempiä (Huhtanen ym. 2015, 17–25.)

Kiinnostuksemme aiheeseen syntyi työharjoittelujaksomme aikana. Kuopion pääpoliisiasemalla ja Iisalmen poliisilaitoksella työskennellessämme kohtasimme työtehtävissämme lukuisia nuoria päihteiden käyttäjiä. Halusimme kohtaamistilanteissa ymmärtää nuorten päihteiden käyttöön liittyviä syitä, mutta läheskään aina käymissämme keskusteluissa emme päässeet nuorten kanssa samalle tasolle.

Tutkimuksessamme halusimme antaa nuorille mahdollisuuden kertoa mielteitään nuorten päihteiden käytöstä. He saivat tuoda mielipiteensä ja näkökulmansa esille vastaamalla teettämäämme kyselyyn. Ääneen päästettiin myös kyseisten nuorten kanssa hyvin paljon tekemisissä olevat opettajat. Opettajien vuosikymmenien kokemuksella saimme näkökulmaa päihteiden käytön erilaisista trendeistä. Heistä moni on toiminut opettajana usean vuoden ajan, jonka vuoksi heillä on nuoria paremmat lähtökohdat kertoa päihteiden käytössä tapahtuneista muutoksista pidemmältä aikaväliltä.

Molempien osapuolien tuottamilla vastauksilla pääsimme vertailemaan sekä oppilaiden, että oppilaiden näkökulmia ja käsityksiä nuorten päihteiden käytöstä.

2 PÄIHTEET

Tässä luvussa esittelemme tavallisimpia suomalaisten nuorten käyttämiä päihteitä. Suomalaisnuorten päihteiden käytöstä on kerätty melko runsaasti tietoa muun muassa Kouluterveyskyselyiden ja Nuorten terveystapatutkimusten avulla (NTTT). Kansainvälistä vertailutietoa päihteiden käytöstä on saatu Maailman terveysjärjestön tutkimuksista sekä eurooppalaisesta ESPAD-tutkimuksesta (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). (Huurre ym. 2013, 109–110.)

2.1 Alkoholi

Alkoholi eli etanoli on suomessa eniten käytetty päihde. Aikuisväestö voi Suomessa käyttää alkoholia laillisesti. Alkoholi vaikuttaa käyttäjän keskushermostoon ja aiheuttaa lamaavia, huumaavia ja mielihyvää tuottavia vaikutuksia. Alkoholiin tottumattomilla henkilöillä keskushermostovaikutukset ovat voimakkaammat. Nämä vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä, ja vaikutusten voimakkuus voi vaihdella mm. käyttäjän iän, painon, sukupuolen ja lääkityksen mukaan. Nuorten alkoholitoleranssi kehittyy aikuisia nopeammin (Anttolainen 2011, 13–14). Alkoholin käyttö heikentää käyttäjän kognitiivisia kykyjä, kuten reaktionopeutta, tarkkaavaisuutta, muistia ja keskittymiskykyä. Myös tasapainoaistin heikkeneminen on normaalia humalatilan myötä. Vaikutusten voimakkuus on suhteessa alkoholin käytön määrään. Suurien alkoholimäärien nauttiminen nopeasti kasvattaa alkoholimyrkytyksen vaaraa (alkoholipitoisuus veressä usein yli 3 promillea) varsinkin alkoholiin tottumattomilla henkilöillä. (THL, Alkoholi, aivot ja hermosto 2016.)

Humalatila on yksi suurimpia alkoholinkäyttöön liittyviä haittoja. Humalatila altistaa käyttäjän liikenneonnettomuuksille (rattijuopumus), kaatumisille, hukkumisille, tulipaloille ja muille onnettomuuksille. Rikoslain 23 luvun 3 §:n (19.12.1889/39) mukaan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja syyllistyy rattijuopumukseen, mikäli hänen verensä alkoholipitoisuus on ajon aikana tai välittömästi sen jälkeen vähintään 0,5 promillea. Törkeässä rattijuopumuksessa raja on 1,2 promillea (RL 23:4 §). Humalatila

lisää myös väkivaltarikosten ja itsemurhien vaaraa. Humalatila on kuitenkin usein se vaikutus, jonka saavuttamiseksi alkoholia usein käytetään.

Alkoholi voi aiheuttaa käyttäjässä voimakasta fyysistä tai psyykkistä riippuvuutta. Riippuvuutta määriteltäessä arvioidaan ainetta käyttävien ihmisten ja aineen välistä suhdetta. Arvioinnissa tarkastellaan, kuinka vaikea käyttäjän on lopettaa aineen käyttö, miten yleistä käytön uudelleen aloitus on raitistumisen jälkeen, riippuvuuteen päätyvien käyttäjien osuus kaikista aineen käyttäjistä, käyttäjien oma arvio käytön tarpeestaan sekä käyttöä jatkavien osuus, vaikka aineen käytöstä on koettu haittoja. (THL, Riippuvuutta aiheuttavien aineiden vertailu 2016.)

Nuoren elimistö on huomattavasti hauraampi päihteiden haittavaikutuksille kuin aikuisen elimistö. Osa alkoholin vaikutuksista näkyy käyttäjässään vasta vuosia käytön aloittamisen jälkeen. Nuorena aloitetulla päihteiden käytöllä on vaikutusta nuoren hormonitoimintaan, mikä saattaa aiheuttaa nuorella murrosiän viivästymistä. Alkoholiilla on myös merkittäviä vaikutuksia kasvavan nuoren aivotoimintaan. Säännöllinen alkoholinkäyttö aiheuttaa aivoissa toimintahäiriöitä ja kehitysvaiheessa olevien aivojen vuoksi alkoholiriippuvuus syntyy nuorelle moninkertaisesti nopeammin kuin aikuiselle. (MLL, Alkoholin terveysvaikutukset 2013.)

Nuoren alkoholinkäytöllä on myös negatiivinen vaikutus nuoren henkiseen ja fyysiseen kasvuun. Mitä aikaisemmin alkoholinkäytön on aloittanut, sitä suuremmalla todennäköisyydellä nuori haluaa jossain vaiheessa kokeilla muita päihteitä. Nuorena aloitettu alkoholinkäyttö voi aiheuttaa jo muutamassa kuukaudessa nuorelle maksa- ja haimasairauksia, jotka aikuisille syntyisivät vasta usean vuoden juomisesta. (MLL, Alkoholin terveysvaikutukset 2013.)

2.2 Tupakka

Tupakkatuotteella tarkoitetaan tupakkalain (2016/549, 2§) mukaan kulutukseen sopivaa, tupakasta (nicotiana) kokonaan tai osittain koostuvaa tuotetta. Tupakkatuotteita ovat mm. savukkeet, sikarit, piippu- ja savuketupakat sekä nenänuuska. Nikotiini, häkä ja terva ovat tupakan perusaineosia. Tupakkatuotteita voi käyttää polttamalla, nuuskaamalla tai suun kautta verenkiertoon imeytyvänä purutupakkana. (Dahl ym. 2005, 123.)

Tupakkatuotteiden sisältämällä nikotiinilla on sekä stimuloivia että lamaavia vaikutuksia. Tupakoiva henkilö voi käyttää tupakkatuotteita sekä rauhoittumista varten, että piristymistä varten (Kiiänmaa 2003, 132). Nikotiini on myös tupakkatuotteiden tärkein riippuvuutta aiheuttava aine. Nikotiiniriippuvuuden syntyyn vaikuttavat mm. nikotiinin annosmäärä, annostustapa ja nikotiinin vahvuus. Nikotiiniriippuvuus kehittyy usein nopeasti. Nikotiiniriippuvuuden vieroitusoireet alkavat, kun aivot eivät saa totuttua nikotiiniannosta. Vieroitusoireita ovat mm. ärtyisyys, kärsimättömyys, tupakanhimo, keskittymis- ja univaikeudet ja lisääntynyt ruokahalu ja makeanhimo. (THL, Nikotiini 2015.)

Tupakoinnista aiheutuu tupakoitsijalle useita terveyshaittoja. Tupakoitsija voi sairastua erilaisiin sydän- ja verenkiertoelin sairauksiin, keuhkosairauksiin, syöpätauteihin ja suusairauksiin. Varsinkin keuhkosityöpä on tullut tunnetuksi tupakoitsijoiden sairautena, sillä 80–90 % keuhkosityövistä johtuu joko henkilön tupakoinnista tai epäsuorasta altistumisesta tupakalle. (THL, Terveyshaitat 2016.)

Savukkeet ovat maailmanlaajuisesti yleisimmin käytetty tupakkatuote. Savukkeet kehittyivät samaan aikaan, kun tupakkakasvi kehittyi massakulutustuotteeksi (Haavisto 2013, 10). Savukkeet olivat ensimmäinen tupakkatuote, joka toi tupakan laajamittaiseen kulutukseen nuorison keskuudessa halpojen tuotantokustannuksien ja tupakkakoneiden ansiosta. Tupakkatuotteiden hinnat ovat viime vuosikymmeninä nousseet tasaisesti. Tupakkaveroa kannetaan Suomessa savukkeista, sikareista, pikkusikareista ja irtotupakasta. (Jääskeläinen ym. 2016, 8-9.)

Tupakan aiheuttama fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen riippuvuus voi kehittyä nuorilla hyvinkin nopeasti, jopa muutamassa viikossa. Monet nuoret mieltävät tupakoinnin sosiaalisena tapana, eivätkä usein osaa yhdistää erilaisia oireitaan tai tuntemuksiaan tupakointiin. Riippuvuudella on usein monia negatiivisia vaikutuksia nuoren opiskelukykyyn vieroitusoireiden alkaessa. Vieroitusoireista kärsivillä nuorilla voi ilmetä ahdistuneisuutta, ärtyneisyyttä ja univaikeuksia, jotka yhdessä vaikuttavat nuoren kykyyn keskittyä ja oppia koulussa. (THL, Tupakointi haittaa terveyttä ja opiskelukykyä 2014.)

Tupakkalain (29.6.2016/549) mukaan alle 18-vuotias henkilö ei saa ostaa, maahantuoda eikä pitää hallussaan tupakkatuotteita. Tupakkatuotteiden ostaminen ja hallussapito eivät

johda nuoren kohdalla rangaistusseuraamuksiin. Maahantuontisääntöjen rikkominen katsotaan tupakkatuoterikkomukseksi. Tupakkatuotteiden myynti, välittäminen tai muu luovuttaminen alaikäiselle on tupakan myyntirikos.

2.3 Nuuska

Nuuska on yksi savuttoman tupakan muodoista. Nuuskaa käytetään usein suussa ikenen ja huulen limakalvon välisellä alueella, josta nuuskan sisältämä nikotiini imeytyy käyttäjän verenkiertoon. Nuuska sisältää nikotiinia jopa 20 kertaa enemmän kuin perinteiset tupakkatuotteet. Nuuskassa oleva nikotiini imeytyy käyttäjän verenkiertoon hitaammin. Yksittäistä nuuska-annosta pidetään kuitenkin tavallisesti suussa useita kymmeniä minuutteja, jolloin nuuskassa oleva nikotiini imeytyy käyttäjän verenkiertoon pidemmällä aikavälillä kuin tupakoidessa. (THL, Nuuska 2016.)

Suunuuskaa on kahdenlaista: pussinuuskaa ja irtonuuskaa. Pussinuuska pakataan kertaannoksena harsomaiseen kankaaseen. Irtonuuska on purkissa olevaa tupakkajauhetta, joka annostellaan käsin tai ruiskun avulla ennen annoksen asettamista suuhun. Pussinuuska estää tupakan suoran kosketuksen suun limakalvolle, minkä vuoksi se on käyttäjälle vähemmän vahingollisempi nuuskaamisenmuoto. (Merne ym. 2000, 6-7.)

Nuuskan on tutkittu sisältävän noin 3000 erilaista kemikaalia ja yhdistettä, joista lukuisat ovat myrkyllisiä sekä syöpävaarallisia aineita eli karsinogeneenejä. Nuuskasta aiheutuvat terveyshaitat johtuvat pääasiassa nikotiinista, joka vaikuttaa käyttäjän sydämeen ja verenkiertoon. Nikotiini nostaa tilapäisesti verenpainetta ja sydämen sykettä. Nuuskaa käyttävillä on kohonnut riski sairastua sydän- ja verisuonisairauksiin. Myös sydäninfarktin riski suurentuu nuuskan käyttäjillä. (Salomäki ym. 2013, 71.)

Nuuskan käyttö on viime vuosina ollut kovassa nosteessa varsinkin nuorten poikien keskuudessa. Yhtenä syynä on pidetty nuuskan käytön helppoutta kouluympäristössä verrattuna tupakointiin (Saukkonen 2012). Nuoren elimistö on erityisen herkkä nikotiinille, minkä vuoksi nuuskaan voi jäädä koukuun jo muutaman viikon käytön jälkeen. Koska nikotiini on tärkein riippuvuutta aiheuttava aine, ei savukkeiden ja nuuskan aiheuttama riippuvuus eroa suuresti. Yleisiä vieroitusoireita nuorilla ovat ärtymys ja keskittymisvaikeudet. Pitkäaikainen nuuskankäyttö aiheuttaa käyttäjälle

monia erilaisia vaurioita suun alueelle, etenkin hampaiden purupintoihin ja ikeniin. Vauriot voivat usein olla nuorilla käyttäjillä aikuisia suurempia, sillä nuoren ikenet ovat herkemmiä. (Nuortenlinkki, Nuuska.)

2.4 Kannabis

Kannabis on hamppukasvien lajikkeista valmistettava päihde. Hamppukasveista on eristetty lähes 80 erilaista kannabinoidia, joista päihtyvyyden kannalta merkittävin on rasvaliukoinen THC eli delta-9-tetrahydrokannabinoli. Kannabistuotteita ovat marihuana, hasis ja hasisöljy. (Hakkarainen, Kaprio ym. 2014.)

Kannabis aiheuttaa usein käyttäjälleen keskushermoston toiminnan heikkenemistä, rentoutumista ja mielihyvän tunnetta. Kannabis heikentää myös ajan, paikan, nopeuden ja etäisyyden arviointia ja aiheuttaa assosisaatioiden löytymistä. Käyttö heikentää myös käyttäjän koordinaatio- ja reaktiokykyä, mikä yhdistettynä muihin vaikutuksiin lisää onnettomuusriskiä, erityisesti liikenteessä. (THL Kannabiksen vaikutukset 2014.)

Kannabis aiheuttaa käyttäjälleen lähinnä psyykkistä riippuvuutta. Kannabis poistuu hitaasti elimistöstä, minkä vuoksi pitkäaikaisenkin kannabiksen käytön vieroitusoireet ovat suhteellisen lieviä. Vieroitusoireina voi olla rauhattomuutta, pahoinvointia, vapinaa, unihäiriöitä ja lihaskipuja. (THL Kannabisriippuvuus 2014.)

Kannabis on vain lievästi myrkyllinen aine. Pitkäaikainen kannabiksen poltto aiheuttaa kuitenkin vastaavanlaisia vaikutuksia hengitysteihin kuin tupakointi. Tutkimustulokset viittaavat vahvasti siihen, että aivan kuin tupakka, myös kannabis lisää keuhkosityövän riskiä. Kannabinoideja hyödynnetään myös lääkekäytössä. Kannabiksen aineosien on todettu vaikuttavan hyödyllisesti mm. MS-tautipotilaiden ja syöpäpotilaiden pitkittyneisiin kiputiloihin. (THL Kannabiksen terveysvaikutukset 2014.)

Kannabiksen käyttö on yleistynyt suomalaisten keskuudessa kuluvan vuosituhaten aikana. Useilla suomalaisilla on virheellinen mielikuva kannabiksen vähäisistä terveyshaitoista. Kannabiksen käyttö voi kuitenkin aiheuttaa merkittäviä terveyshaittoja varsinkin nuorilla. Runsas kannabiksen käyttö nuoruusiässä vaikuttaa haitallisesti aivojen

kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. (EMCDDA Monographs 2008, 115–134.)

Suomessa kannabis on luokiteltu huumausaineeksi. Pieni määrä hallussa olevaa kannabista voidaan katsoa huumausaineen käyttörikokseksi (RL 50:2a §).

2.5 Amfetamiini

Amfetamiini on kemiallisesti valmistettu huumausaine, joka vaikuttaa keskushermostoa kiihdyttävällä tavalla. Amfetamiinia valmistetaan lääketeollisuudessa ja laittomissa laboratorioissa. Suomessa amfetamiinia käytettiin 1950–60-luvuilla lääkinnällisissä tarkoituksissa masennusta ja ylipainoa hoidettaessa sen piristävien ja ruokahalua laskevien vaikutuksien vuoksi (Kiuru 2012, 18). Amfetamiinia esiintyy jauheina, tabletteina, kapseleina ja liuksina. Amfetamiinia esiintyy myös erilaisina synteettisinä amfetaaminijohdannaisia, joista yleisimpiä ovat metamfetamiini ja ekstaasi. Amfetamiinia ja sen johdannaisia käytetään suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. (Päihdelinkki, Amfetamiini.)

Amfetamiini on stimulantti, joka lisää käyttäjän vireystilaa, hyvää oloa sekä itsevarmuuden tunnetta ja impulsiivisuutta. Amfetamiini aiheuttaa myös vähentynyttä ruokahalua ja unihäiriöitä. Pitkään jatkunut käyttö saattaa aiheuttaa käyttäjälle sekavuutta ja vainoharhaisuutta. Amfetamiinin käyttäjät voivat muuttua yllättäen aggressiivisiksi ja väkivaltaisiksi, mikä lisää akuuttia onnettomuusalttiutta. Fyysisiä oireita ovat verenpaineen nousu, pulssin kiihtyminen, kehon yllirasittuminen ja aineenvaihdunnan hidastuminen. (THL, Tietoa eri huumeista 2015.)

Amfetamiinin vaikutuksia nuorten kehitykseen on tutkittu pääasiassa perheessä tapahtuvan amfetamiinin käytön kautta. Raskaus-, lapsuus- ja nuoruusaikana tapahtuvalla vanhempien amfetamiinin käytön on tutkittu lisäävän lapsilla/nuorilla keskittymisvaikeuksia, aggressiivisuutta ja aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöitä. (Arria ym. 2012)

Suomessa amfetamiinit ja niiden johdokset luokitellaan erittäin vaarallisiksi huumausaineiksi (RL 50:5 §)

3 NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

3.1 Tilanne Suomessa

Suomessa nuorison terveyttä ja terveystottumuksia seuraavat tietojärjestelmät ovat osoittaneet nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön olleen pääosittain laskevaa 2000-luvulla. Vuoteen 2013 asti Nuorten terveystapatutkimuksen ja Kouluterveyskyselyn tuloksien mukaan savukkeiden polttaminen ja alkoholin käyttö on ollut vähenemään päin. Positiivinen kehitys on siis jatkunut tai ainakin tasaantunut vuosittain. Nuuskan käyttö nuorten keskuudessa on puolestaan nuorten terveystapatutkimuksen mukaan kääntynyt kasvuun 2009–2013 vuosien välillä. (Kinnunen ym. 2015,15.)

ESPAD tutkii eurooppalaisten nuorten päihteiden käyttöä. Tutkimus on ajoittunut vuosille 1995–2015. Kyseisen tutkimuksen kohderyhmä on 15–16-vuotiaat eurooppalaiset koululaiset, joiden päihteiden käytössä (alkoholi, tupakka, huumeet) tapahtuvia muutoksia seurataan kyseisen tutkimuksen avulla. Nuorten päihteiden käyttöä Suomessa vuosilta 1995–2015 käsittelevästä THL:än raportista, joka on tehty ESPAD:n koululaistutkimusten pohjalta, selviää että 15–16 vuotiaiden kannabiskokeilut ja käyttö ovat vähäistä, eikä juurikaan lisääntynyt vuosien 1995–2015 välillä. Samaisessa nuorten päihteiden käyttöä koskevassa raportissa todetaan, että suurin piirtein jokainen jotakin huumausaineita käyttäneistä on käyttänyt myös tai ainoastaan kannabista. 15–16-vuotiaiden keskuudessa muita huumeita, kuin kannabista, ei juurikaan käytetä. Kolme prosenttia vastanneista nuorista ilmoitti, että he ovat kokeilleet muita huumeita kuin kannabista vuonna 2015. (Raitasalo ym. 2015, 23–24.)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen raportin mukaan nuorten ensimmäiset alkoholiin liittyvät humalakokemukset ovat tapahtuneet yhä myöhemmin vuosien mittaan. Vuonna 2015 enää kahdeksan prosenttia nuorista oli alle 14-vuotiaana juonut itsensä humalaan. Vastaavasti 14-vuotiaiden itsensä humalaan juoneiden osuus oli kaksikymmentä vuotta

aiemmin 35 prosenttia. Kyseisen raportin mukaan nuorien humalajuomisen aloittamisikä on siirtynyt aikaisempaa myöhäisemmäksi. Vuoden 2015 tutkimuksen kohteena oli 1999 syntynyt ikäluokka. (Raitasalo ym. 2015, 26–27.)

Samaisen raportin mukaan vuonna 1999 syntynyt ikäluokka on aloittanut tupakkakokeilut myöhemmin, kuin aiempien tutkimusten kohteena olleet ikäluokat. Raportin mukaan varhaisen iän tupakkakokeilut ovat vähentyneet niin pojilla kuin tytöilläkin. Vuonna 2015 pojista 13 prosenttia ja tytöistä 9 prosenttia oli aloittanut päivittäisen tupakoinnin 14-vuotiaana tai nuorempana. Osuus on tasaisesti vähentynyt koko kyseisen tutkimusajanjakson ajan, eli vuosina 1995–2015. Esimerkkinä raportissa onkin, että esim. vuonna 1995 vastaavat luvut olivat 26 ja 27 prosenttia. Raportin mukaan tyttöjen ja poikien välisessä tupakoinnin aloitusiässä ei kuitenkaan ole havaittu tutkimuksen aikana merkittäviä eroja. (Raitasalo ym. 2015, 26.)

Raportissa koskien nuorten päihteiden käyttöä Suomessa selviää myös, että ennen vuotta 2007 alkoholin ja pillereiden sekakäytön tyypillinen aloittamisikä oli sekakäyttöä kokeilleilla tytöillä 14 vuotta. Sekä tyttöjen että poikien keskuudessa vuosina 2011 ja 2015 oli yhtä tyypillistä kyseisten aineiden sekakäytön aloittaminen 14–15 vuotiaana. Pojat ovat 15-vuotiaana kaikkina tutkimusajankohtina kokeilleet alkoholia ja pillereitä harvemmin kuin tytöt. (Raitasalo ym. 2015, 27.)

Huumeiden kokeilut ja niiden käyttö ovat huomattavasti yleisempää kuin mitä se oli 1990-luvun alkupuolella. Osittain asiaa selittää nuorten huumeita kokeilleiden osuuden kasvu väestökyselyjen otosjoukoissa, kun taas vanhemmat ikäluokat, joilla ei ole huumeista tai niiden käytöstä kokemusta, poistuvat joukosta. Kannabista nuorista on kokeillut 5 % pojista ja 4 % tytöistä ensikertaa 15–16 vuotiaana. Suurin piirtein 1 % vastanneista ilmoitti kokeilleensa kannabista jo 13-vuotiaana. (Raitasalo ym. 2015, 27.) (Kinnunen ym. 2015, 29.)

Tupakoinnilla ja kannabiksen polttamisella on katsottu yleisesti ottaen olevan yhteyttä. Vaikka tupakointi on vähentynyt suomalaisten nuorten keskuudessa, niin kannabiksen polttamisen on tutkittu lisääntyneen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportista koskien huumausaineiden käyttöä selviää, että kannabiskokeilut vuosien 1992–2010 aikana 15–24 vuotiailla ovat lisääntyneet. Vuonna 1992 vastanneista 12 % oli kokeillut

kannabista, kun taas vuonna 2010 oli vastanneista 15–24 vuotiaista 21 % kokeillut kannabista. Vuosien 1992–2010 välillä oli tasaista nousua lukuun ottamatta vuotta 2002, jolloin jopa 25 % vastanneista kertoi kokeilleensa kannabista. (Varjonen, 2015, 31.)

EMCDDA:n sivustojen mukaan Suomessa vuonna 2013 15–16 vuotiaista 11 % vastanneista oli kokeillut marihuanaa tai hasista (8 % 2007, 11 % 2013, 10 % 1999) (EMCDDA, Finland country overview).

Nuorison keskuudessa on viime vuosina ollut havaittavissa kiinnostusta nuuskaan sekä muihin uusiin nikotiinituotteisiin. Yhdeksäsluokkalaisista noin joka kymmenes poltti tupakkaa päivittäin vuonna 2015, kun taas vuonna 2011 osuus oli joka viides. Tupakointi on kuitenkin korvattu muilla nikotiinituotteilla. Nuuskaa oli joskus käyttänyt vuonna 2015 jo 42 prosenttia pojista. Vuonna 2007 nuuskaa käyttäneitä oli vain neljännes pojista, eli selvää nousua nuuskan käytössä on havaittavissa. Tytöistä nuuskaa oli kokeillut vuonna 2015 11 prosenttia. Nuuskan käytössä on tyttöjen kohdalla tullut kasvua muutama prosentti vuosien 2007–2015 välillä. (Raitasalo ym. 2015, 17.)

Sosiaali – ja terveysministeriön raportin mukaan nuuskan käyttö nuorison keskuudessa on ollut nousussa 2000-luvun puolivälistä alkaen. Tuloksissa on näkynyt myös päivittäin nuuskaavien, tupakoimattomien osuuden korkea kasvu 2013 vuoden jälkeen. 18-vuotiailla pojilla osuudet olivat vuonna 2013 0,9 prosenttia ja vuonna 2015 4,4 prosenttia. Raportissa huomautetaan, että vaikka Suomessa on nuuskan myyntikielto, on sitä silti jatkuvasti saatavilla ja hankinta myyntikiellosta huolimatta onnistuu jatkuvana. (Kinnunen ym. 2015,15.)

3.2 Nuorison näkökulma päihteisiin liittyvistä riskeistä

Nuorista suurimman osan mielestä (69 %) tupakanpolttoon liittyy suuria terveydellisiä tai muita riskejä. Satunnaiseen polttamiseen ei katsota juuri lainkaan liittyvän riskejä. Suhtautuminen satunnaiseen polttamiseen on kuitenkin hieman tiukentunut 2000-luvulla. Tyttöjen suhtautuminen säännöllisen tupakoinnin riskejä kohtaan on suurempi kuin pojilla. Tytöistä 4 % ja pojista 8 % vuonna 2015 arvioi, että säännöllinen tupakointi on riskitöntä. (Raitasalo ym. 2015, 30–31.)

Alkoholin käyttöön puolestaan suhtaudutaan nuorison keskuudessa vapaamielisemmin kuin tupakointiin. Asenteet ovat silti muuttuneet tiukemmaksi viikoittaista suurten alkoholimäärien (+6 annosta) juomista kohtaan. Säännölliseen humalajuomiseen liittyviä terveydellisiä tai muita riskejä piti suurina vuonna 2015 pojista 49 prosenttia sekä tytöistä 61 prosenttia. Nuoret arvioivat vielä 1990-luvulla, että säännöllisesti nautittujen pienten alkoholimäärien (1-2 annosta lähes päivittäin) juomiseen liittyy lähes samanlainen terveydellinen tai muu riski, kuin humalajuomiseen viikoittain. Vaikka säännölliseen humalajuomiseen liitetään aiempaa enemmän riskejä, on kuitenkin niiden osuus, jotka pitävät pienten alkoholimäärien juomisesta koituvia riskejä suurina, vähentynyt. Asenteissa vuonna 2015 koskien säännölliseen pienten alkoholimäärien juomiseen liittyvistä riskeistä on tyttöjen ja poikien välillä eroja. Pojista 39 prosenttia ja tytöistä 19 prosenttia sitä mieltä, ettei alkoholin päivittäiseen vähäiseen käyttöön terveydellisiä tai muita riskejä juurikaan liity. (Raitasalo ym. 2015, 30–31.)

Nuorison asenteissa koskien kannabiksen käyttöä on tapahtunut muutosta 1990-luvun puolivälistä, laskematta vuonna 2007 tapahtunutta tilapäistä kiristymistä asenteissa. Vuonna 2015 asenteet kannabiksen käyttöä kohtaan olivat lieventyneet vielä lisää. Tällöin melkein puolet nuorisosta katsoi, että kannabiskokeiluihin ei liity minkäänlaisia riskejä tai riskit ovat vähäisiä. Vain viidennes piti riskejä suurina. Nuorison keskuudessa huomattiin myös vuonna 2015, että säännölliseen kannabiksen käyttöön liittyviä riskejä suurina pitävien osuus on tasaisesti laskenut. Tällöin se oli 73 prosenttia. (Raitasalo ym. 2015, 31.)

Aaro Jormakka ja Miio Seppänen selvittivät kyselytutkimuksellaan opinnäytetyössään vuonna 2014 Jyväskylän Kuokkalan koulun 7- ja 9- luokkalaisten yläastelaisten asenteita kannabista kohtaan. Opinnäytetyössä 34:stä kyselyyn vastaajasta suurimman osan suhtautuminen kannabikseen oli negatiivista. Ne, jotka hyväksyivät kannabiksen kokeilun, olivat sitä mieltä, että se on jokaisen oma asia. 1/3 nuorista piti kokeiluja jokaisen omana asiana, vaikka eivät sitä hyväksyneet. (Jormakka ym. 2014, 3,34.)

Nuorten mielestä myöskään amfetamiini ja ekstaasi eivät ole enää niin riskejä aiheuttavia kuin aikaisemmin. Vuonna 2015 nuorista 26 prosenttia piti ekstaasin kokeilun aiheuttamia riskejä suurina, kun taas samainen prosentti (26 %) nuoria näki, että kokeilu

ei aiheuta mitään riskejä tai riskit ovat vähäisiä. Amfetamiinin kohdalla luvut olivat vastaavasti 20 sekä 32 prosenttia. (Raitasalo ym. 2015, 30–31.)

3.3 Päihteiden saatavuus Suomessa

ESPAD:n koululaistutkimus on kartoittanut myös nuorten mielipiteitä koskien päihteiden saatavuutta Suomessa. Kyseisen tutkimusajanjakson (1995–2015) aikana koululaistutkimuksessa on selvinnyt, että tupakan ja alkoholin saatavuus olisi vaikeutunut vuosien aikana. Suurin piirtein kaksi kolmasosaa kuitenkin ovat sitä mieltä, että mietojen alkoholijuomien sekä tupakan saatavuus olisi joko melko helppoa tai hyvin helppoa. Väkevien juomien ja viinien saatavuus nuorien mielestä on vaikeampaa; nuorista vähemmän kuin 50 prosentin mielestä saatavuus on helppoa. (Raitasalo ym. 2015, 28.)

Nuorten mielipidettä selvittäessä koskien kannabiksen saatavuutta selvisi, että vuonna 2015 pojista 17 prosenttia piti sen saatavuutta helppona, kun taas tytöistä 14 prosenttia. Kannabiksen saatavuuden on katsottu hieman vaikeutuneen nuorten keskuudessa 2011 vuodesta eteenpäin. (Raitasalo ym. 2015, 28.)

Mtv:n artikkelissa rikoskomisario Lasse Jortikka kertoi, että tyypillisesti nuori hankkii kannabista tutuilta tai sosiaalisen median välityksellä. Myös kasvattaminen on helppoa, koska kannabiksen siemeniä voi tilata esimerkiksi internetistä. (Toivonen, 2012.)

Ekstaasista ja amfetamiinista kysyttäessä vuonna 2015 selvisi, että niiden saatavuutta pidetään vaikeana. Nuorten keskuudessa kuitenkin rauhoittavien lääkkeiden sekä unilääkkeiden saatavuus näyttäisi olevan helpompaa kuin huumeiden. Samaisena vuonna 15 % pojista oli sitä mieltä, että saatavuus on helppoa. Tytöistä puolestaan 21 prosentin mielestä kyseisiä aineita oli helppo saada. Huumeita nuorille oli tarjottu vuonna 2015 vuoden aikana 17 prosentille, sekä elinaikana nuorista 23 prosentille. (Raitasalo ym. 2015, 28.)

Suomessa nuorilta on kysely vuodesta 1995, mistä he hankkivat alkoholijuomia viimeisimmällä käyttökerralla. Yleisimmäksi keinoksi hankkia juomia on osoittautunut vuosien mittaan pyytää joko sisaruksia tai kavereita tarjoamaan tai hakemaan niitä. 34

prosenttia pojista sekä 40 prosenttia tytöistä vuonna 2015 olivat saaneet näin juomia viimeksi. (Raitasalo ym. 2015, 28.)

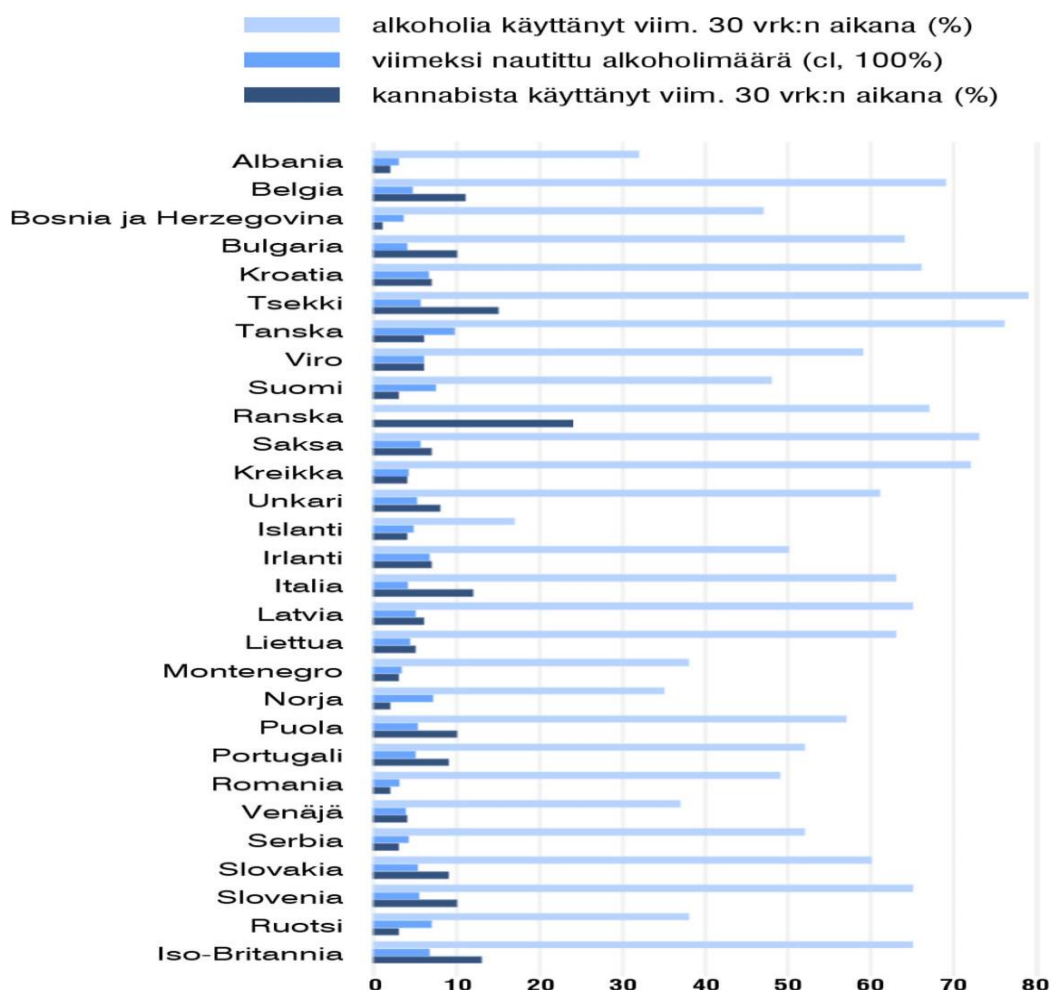
Toiseksi yleisin tapa hankkia alkoholia on kysyä jotain muuta tuttua henkilöä ostamaan tai tarjoamaan juomia. Pojista 15 prosenttia sekä tytöistä 19 prosenttia vastasivat, että viimeisimmällä käyttökerralla he olivat saaneet juomansa tätä kautta. Nuorista vuonna 2015 ilmoitti vain 4 prosenttia, että edellisellä kerralla juotujen alkoholijuomien ostajina olisivat olleet vanhemmat. Vanhempien osuudessa alkoholinnostajina on selvää laskua, sillä vuonna 1995 se oli 11 prosenttia. Kuitenkin vanhemmat ovat tarjonneet hieman enemmän nuorille alkoholia vuonna 2015 kuin aikeisemmin. 12 prosenttia nuorista ilmoitti vuonna 2015, että vanhemmat olivat tarjonneet heille alkoholijuomia edellisellä käyttökerralla. On myös mahdollista, että nuoret ottavat alkoholijuomia luvan kanssa tai ilman lupaa kotoaan. Muutamia nuoria on myös kyennyt hankkimaan alaikäisinä alkoholijuomia niitä myyvistä paikoista vuonna 2015. Samaisena vuonna ulkomailta tai laivalta vain harvempi nuori ilmoitti hankkivansa alkoholia. (Raitasalo ym. 2015, 28–29.)

Yle uutisoi internet-sivuilla julkaistussa kotimaan artikkelissa, että alaikäisen on helppo ostaa alkoholia. Päijät-Hämeessä ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö oli tehnyt muun muassa koeostoja, joissa kymmeneltä alaikäiseltä näyttävästä vain neljältä oli kysytty henkilöllisyystodistusta alkoholiososten yhteydessä. Koeostojen kohteena olivat huoltoasemat, kioskit, myymälät ja Alko. Helpoiten alkoholia sai pienistä myymälöistä sekä huoltoasemilta. Alkoissa valvonta oli tiukinta. Joillakin paikkakunnilla ja myymälöissä nuoren on siis itsekkin helppo hankkia alkoholia, mikäli ikärajojen valvonta on puutteellista. (Lähdetuoma, 2012.)

3.4 Suomalaisnuorten päihteiden käyttö verrattuna eurooppalaisiin

Aikaisemmissa ESPAD:n tutkimuksissa on todettu, että suomalainen nuori juo eurooppalaisia nuoria harvemmin. Nuoret juovat kuitenkin kerralla enemmän, kuin eurooppalainen 15–16 vuotias nuori. Alla oleva taulukko on vuodelta 2011 eurooppalaisten koskien eurooppalaisten nuorten alkoholin ja kannabiksen käyttöä (ESPAD – 2011)

15-16-vuotiaiden nuorten päihteidenkäyttö maittain

Kuvio 1. ESPAD 2011. Taulukko 15–16-vuotiaiden päihteiden käytöstä maittain.

Yllä olevan kuvan tilastoista voi selvästi todeta, että suomalaisilla 15–16 vuotiailla nuorista alkoholia käyttäneiden määrä 30 vuorokauden aikana on ollut kyseisenä vuonna keskitasoa, kun taas viimeksi nautittu alkoholimäärä on kärkipäästä. Kannabiksen käyttö Suomessa nuorten keskuudessa vuonna 2011 on ollut vähäistä verrattuna muihin taulukossa oleviin Euroopan maihin.

3.5 Lainsäädäntöä koskien nuorten päihteidenkäyttöä

Alkuun avaamme hieman lastensuojelulakia. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) liittyy olennaisesti opinnäytetyöhömmme, sillä sen tarkoitus on turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys. Tätä lakia sovelletaan myös lasten ja nuorten päihteiden käyttöön liittyvissä

asioissa. Laki ja sen säädökset avaavat myös vanhempien sekä viranomaisten, esimerkiksi poliisin, vastuuta lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta.

Lastensuojelulain 1 luvun 2 §:n (13.4.2007/417) mukaan ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lapsen vanhempien tulee siis turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle siten kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) säädetään. Tämän perusteella siis lapsien ensisijaisesta päihdevalituksesta vastaavat vanhemmat tai muu laillinen huoltaja.

Samaisen Lastensuojelulain 1 luvun 2 §:n (13.4.2007/417) mukaan viranomaisten, joiden kanssa lapset ja perheet toimivat, on annettava tukea vanhemmille ja huoltajille kasvatustehtävissä sekä pyrittävä tarjoamaan tarpeellista apua perheille riittävän aikaisin sekä tarpeen mukaan ohjattava perhe tai lapsi lastensuojelun piiriin.

Suomessa on myös erikseen Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (30.12.2013/1287), jonka tarkoituksena on Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 2 §:n (30.12.2013/1287) mukaan edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntyä. Myös tämä laki ja sen säädökset on hyvä käsitellä. Laissa käsitellään koulun opiskelijahuollon velvollisuuksia ja merkitystä lasten ja nuorten hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta ajatellen. Esimerkiksi juuri nuorten yläasteikäisten päihteiden käyttö voi olla suuri oppimista, terveyttä ja hyvinvointia häiritsevä ja haittaava tekijä. Se voi myös aiheuttaa yläasteikäisille nuorille henkilökohtaiseen elämään liittyviä ongelmia.

Lailla pyritään Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 2 §:n (30.12.2013/1287) mukaan myös edistämään muun muassa oppilasyhteisön sekä opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta. Laki myös pyrkii edellä mainitun pykälän mukaan edistämään kotien ja oppilaitoksien välistä yhteistyötä. Kyseisellä lailla myös pyritään turvaamaan varhainen tuki sitä tarvitseville.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 3 § (30.12.2013/1287) ohjeistaa myös, että opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Opetussuunnitelman mukaisella opiskeluhoollolla, Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 6 § (30.12.2013/1287), tarkoitetaan myös toimintaa, jonka avulla tuetaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja ehkäistään syrjäytymistä sekä edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia.

Lisäksi samaisen Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 8 §:n (30.12.2013/1287) mukaan kouluterveydenhuollossa tuetaan vanhempien ja huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä. Opiskeluterveydenhuolto sisältää opiskelijan terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, jotka on järjestettävä yhtenäisenä kokonaisuutena.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 2 luvun 9 §:ssä (30.12.2013/1287) säädetään siten, että koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoitosuunnitelma toteutuu. Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoito yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 luvun 2 §:ssä (30.12.2013/1287) säädetään, että Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on siis:

- 1) edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä;
- 2) edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä;
- 3) turvata varhainen tuki sitä tarvitseville;
- 4) turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu;
- 5) vahvistaa opiskeluhoillon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Alkoholilaki (8.12.1994/1143) on myös olennainen laki yläasteikäisten oppilaiden päihteiden käyttöä ajatellen. Alkoholilain 6 luvun 34 §:n (8.12.1994/1143) mukaan

kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö saa pitää hallussaan tai kuljettaa mietoja alkoholijuomia. Alaikäisellä tähän ei ole oikeutta, sillä samaisen lakipykälän mukaan alaikäinen, eli alle kahdeksatoista vuotta nuorempi, ei ole oikeutettu pitämään hallussaan tai kuljettamaan vähintään 1,2 ja enintään 2,8 tilavuusprosentista etyylialkoholia sisältävää juomaa. Alkoholituotteita ei saa myöskään Alkoholilain 4 luvun 16 §:n (8.12.1994/1143) mukaan myydä henkilölle, joka on kahdeksatoista vuotta nuorempi samoin perustein, mitä etyylialkoholia sisältävistä juomista tässä kappaleessa on mainittu. Myös alkoholin välittäminen palkkiota vastaan on Alkoholilain 4 luvun 31 §:n (8.12.1994/1143) mukaan kielletty, jollei kyseisestä laista tai sen nojalla annetuista säännöksistä muuta johdu. Alkoholijuomien välittäminen on kielletty myös ilman palkkiota henkilöille, joille Alkoholilain 4 luvun 16 §:n (8.12.1994/1143) mukaan ei alkoholijuomia saa myydä, eli esimerkiksi juuri kahdeksatoista vuotta nuoremmille henkilöille.

Rangaistuksina kyseisistä nuoriin ja alkoholiin liittyvistä rikkomuksista seuraa rikesakko ja nimikkeenä on alkoholirikkomus. paitsi poikkeuksena alkoholin välittäminen tai myyminen alaikäiselle, josta seuraa kuitenkin Rikoslain 50 a luvun 1 §:n (19.12.1889/39) mukaan alkoholirikos. Alkoholirikoksesta tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta samaisen Rikoslain 50 a luvun 1 §:n mukaan

Suomessa on myös erikseen Tupakkalaki (29.6.2016/549). Tupakkalain 1 luvun 1 §:n (29.6.2016/549) mukaan lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Laissa säädetään myös toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle. Nuorten käyttämistä päihteistä juuri tupakka ja nuuska ovat yleisiä. Molemmat luokitellaan nikotiinituotteiksi.

Tupakkalain 7 luvun 53 §:n (29.6.2016/549) mukaan tupakkatuotteita ja nikotiinineiteitä ei saa myydä, luovuttaa eikä välittää alle 18-vuotiaalle Suomessa. Seuraamuksena on Tupakkalain 14 luvun 109 §:n (29.6.2016/549) mukaan tupakan myyntirikoksesta sakkoa tai vankeutta enintään 6 kuukautta.

Tupakkalain 15 luvun 118 §:n (29.6.2016/549) mukaan alle 18-vuotias ei myöskään saa pitää hallussaan tupakkatuotteita tai nikotiiniestettä. Samaisen Tupakkalain 15 luvun 119 § (29.6.2016/549) säättää, että pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen tupakkatuotteen, poltettavaksi tarkoitetun kasviperäisen tuotteen, sähkösavukkeen tai nikotiiniesteen päällyksineen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa. Näin siis voidaan menetellä esimerkiksi silloin, jos alle 18-vuotiaan hallusta löydetään tupakkatuotteita tai nikotiiniestettä.

Myös Huumausainelaki (30.5.2008/373) on tärkeä laki ajatellen nuorten päihteiden käyttöä. Huumausainelain 1 luvun 1 §:ssä (30.5.2008/373) säädetään, että lain tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, levittämisen ja käytön ehkäiseminen sekä muiden huumaantumistarkoituksessa käytettävien aineiden aiheuttamien terveysriskien vähentäminen. Vaikka nuorten asenteet etenkin kannabiksen käyttöä ja kokeilua kohtaan ovat lieventyneet, ei kannabiksen eikä muiden huumausaineiden viihdekäyttö siis ole laillista Suomessa. Rikoslain 50 luku (19.12.1889/39) säättää huumausainerikoksista koituvat seuraamukset.

4 LÄHIPOLIISITOIMINTA

4.1 Poliisin ennalta estävä toiminta

Poliisin ennalta estävän toiminnan tavoitteena on yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen ja rikosten torjunta. Toimien yhdessä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa, poliisi estää järjestyshäiriöitä, rikoksia, onnettomuuksia ja ratkaisee ongelmatilanteita. Tässä toiminnassa on keskeistä väkivallan vähentäminen, verkostoyhteistyön tehostaminen, tietojohtoisuuden vahvistaminen ja sosiaalisen median hyödyntäminen. Tavoitteena työllä on se, että sen vaikutukset ilmenevät hyötynä pitkällä aikavälillä, lisääntyneen turvallisuuden ja rikosten vähenemisen kautta. (Poliisi, Poliisin ennalta estävä toiminta.)

4.2 Lähipoliisitoiminnan määritelmä

Poliisi.fi sivusto määrittelee lähipoliisitoiminnan poliisin lähipoliisitoimintaa käsittelevällä sivustolla perustehtävien hoitamiseksi kansanläheisesti. Lähipoliisitoiminnan tavoite on luoda turvallisuutta ja sen tunnetta, vähentää rikollisuuden määrää sekä ehkäistä sitä ja vähentää järjestyshäiriöitä. Tavoitteena on myös säilyttää myönteinen kuva poliisista kansalaisten keskuudessa sekä luottamuksen taso korkeana. (Poliisi, Lähipoliisitoiminta.)

Lähipoliisitoiminta ei kuulu vaan yksittäisille tehtävään nimitetyille poliisimiehille eikä se ole erillistä toimintaa. Kyseinen toiminta on toiminta-ajatus turvallisuutta tuottavasta ja ennalta estävästä poliisitoiminnasta. Lähipoliisitoiminta on myös joukko tavoitteita ja periaatteita, joita voidaan toteuttaa eri tavoin. Poliisin toimintaympäristön perusteella voidaan lähipoliisitoimintaa toteuttaa ympäristön ongelmien ja tarpeiden mukaan. (Poliisi, Lähipoliisitoiminta.)

Poliisilain 1 luvun 1 §:n (22.7.2011/872) mukaan poliisin tehtävä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisin tulee toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. Lähipoliisitoiminta on näiden poliisilain määrittelemien tehtävien hoitoa kansanläheisesti, hyvällä laadulla ja tehokkuudella. (Poliisi, Lähipoliisitoiminta.)

4.3 Koulujen ja poliisin välinen yhteistyö

Poliisin vierailut koululla ovat katsottu tavaksi edistää kouluissa ja oppilaitoksissa vallitsevaa turvallisuuden tunnetta. Koulujen ja poliisin välisellä yhteistyöllä on peda.net – kouluverkkohankkeen mukaan pitkät perinteet ja monen koulun opetussuunnitelmiin onkin kirjattu yhteistyö poliisin kanssa. Etenkin liikennevalistus ja laillisuuskasvatus ovat olleet poliisin vierailujen aiheena. Koulukiusaamiseen on myös lähipoliisitoiminnan kautta puututtu opettajien kanssa yksittäisissä tapauksissa. Poliisi tekee myös vierailuja päiväkoteihin sekä ammatillisen koulutuksen oppilaitoksiin. (Peda, Koulupoliisi 2013.)

Keski-Suomessa jokaiselle poliisilaitoksen poliisipiiriin kuuluvalle koululle on nimetty poliisimies. Hänen tehtävänsä on koulun avustaminen ja tukeminen turvallisuuteen liittyvissä ongelmissa ja niiden ratkaisemisessa. (Peda, Koulupoliisi 2013.)

4.4 Koulupoliisitoiminta

Koulupoliisitoiminta on osa poliisin lähipoliisitoimintaa. Koulupoliisin tehtävä on avustaa koulua kasvatustyössä antamalla oppilaille sekä heidän vanhemmille laillisuuskasvatusta, liikennekasvatusta sekä päihdevalistusta. Toiminnan tavoitteena on edesauttaa nuorten kasvua yhteiskuntamme jäseneksi. Koulupoliisitoiminta on ennaltaehkäisevää toimintaa, jolla pyritään siis edesauttamaan lasten ja nuorten kasvua yhteiskuntakelpoisiksi sekä lisätä vanhempien tietoutta mm. päihteisiin liittyvistä asioista. (Savonlinnan seutu, Koulupoliisi).

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

5.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksemme alkuvaiheessa tarkoituksenamme oli kohdistaa tutkimuksemme kolmeen eri kouluun. Koulut olivat oppilasmääriltään erikokoisia ja ne sijaitsivat Kuopion, Iisalmen ja Sonkajärven kunnissa. Kaikki kolme koulua olivat kiinnostuneita tutkimukseen osallistumisesta, mutta varsinkin isommissa Kuopion ja Iisalmen kunnissa koulut valittelivat kevään lukujärjestyksen ruuhkautumisesta. Kaikkien kolmen koulun sisällyttäminen tutkimukseen kävi vaikeaksi, jolloin päätimme keskittyä pelkästään Sonkajärven Lyseotien kouluun. Samalla tutkimuksemme lopullinen aihe muotoutui. Aihe kannattaa valita niin, että se kiinnostaa opinnäytetyön tekijää sekä kirjoittajalla on kokemusta ja opintoja aiheeseen liittyen (Kananen, 2010, 13).

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää Sonkajärven Lyseotien koulun 9-luokkalaisten ja koulun opettajien näkökulmia koululaisten päihteiden käyttöön liittyen.

Molemmille vastaajajoukoille laadittiin tutkimuslomake, jolla pyrittiin saamaan vastauksia asettamiimme tutkimusongelmiin.

Tutkimusongelmat:

1. Miten opettajien ja oppilaiden näkökulmat koskien nuorten päihteiden käyttöä eroavat tai yhtenevät?
2. Miten oppilaiden keskinäiset näkökulmat nuorten päihteiden käytöstä eroavat tai yhtenevät?
3. Miten opettajien keskinäiset näkökulmat eroavat tai yhtenevät nuorten päihteiden käytöstä?
4. Miten poliisin ja koulujen välistä yhteistyötä voisi parantaa?

Alkuun pohdimme, voisiko vastauksen kysymyksiimme saada kirjoitelman avulla, eli esittäisimme yhden laajan kysymyksen vastaajille, jossa he kertoisivat Sonkajärven koululaisten päihteiden käytöstä. Tässä kuitenkin oli ongelmana, että vastauksista voisi tulla liian suppeita. Päädyimmekin kyselyn ja kirjoitelman välille, eli loimme lomakkeen, jossa on kymmenen avointa vastauskohtaa.

5.2 Tutkimuslomake

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytimme tutkimuslomaketta, joka kuuluu laadullisen tutkimuksen menetelmiin. Yleisimpiä aineistonkeruun tapoja kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat havainnointi, haastattelu, kysely ja dokumentteihin perustuva tieto. Näitä keinoja voidaan käyttää rinnakkain, vaihtoehtoisina tai yhdisteltynä tutkimuksen resurssien ja tutkimusongelmien mukaan. Mielestämme tutkimuslomake sopi parhaiten opinnäytetyöhömme, sillä se antoi lomakkeen kirjoittajalle rauhan tuottaa omia ajatuksiaan paperille ilman ulkoisia paineita. Haastattelussa ulkoiset tekijät voivat mielestämme vaikuttaa haastateltavan vastauksiin, joten uskoimme, että kirjoitelman avulla saimme rehellisempiä ja luotettavampia vastauksia etenkin yhdeksäsluokkalaisilta opiskelijoilta. (Tuomi ym. 2002, 73.)

Päätimme lähteä hankkimaan aineistoa luomalla tutkimuslomakkeen. Oppilaille ja opettajille luotiin erilaiset tutkimuslomakkeet, jotka molemmat sisälsivät kymmenen

avointa kysymystä, sekä oma sana osion. Molemmissa tutkimuslomakkeissa tiedusteltiin mm. vastaajien näkökulmia nuorten päihdeiden käyttöön sekä tarjolla olevaan päihdevalistukseen.

Emme hakeneet tietoa aiemmin tehdyistä töistä, vaan suunnittelimme tutkimuslomakkeemme itse. Teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusongelmiemme ohjaamana lähdimme pohtimaan, mihin kysymyksiin haluaisimme vastauksia tutkimusongelmiemme selvittämiseksi, ja sen mukaan aloimme laatimaan avoimia kysymyksiä selvittääksemme oppilaiden sekä opettajien näkökulmia nuorten päihdeiden käyttöä koskien (Blomberg, 2013, 28).

Tutkimuslomakkeiden (liitteet 2 & 3) lisäksi valmistelimme lyhyen saateen (liite 1), jossa kerrottiin tutkimuksen sisällöstä ja sen tarkoituksesta. Vastaajat saivat pitää saateen siltä varalta, että he tai heidän vanhempansa voisivat olla tarvittaessa meihin yhteydessä.

Koska osa tutkimuksen kohderyhmästä oli alle 18-vuotiaita nuoria, mutta 15 vuotta täyttäneitä, heidän huoltajiltaan tarvittiin kirjallinen lupa tutkimukseen vastaamiseksi. Sonkajärven Lyseotien rehtori keräsi nämä luvat oppilaiden vanhemmilta sen jälkeen, kun olimme itse informoineet rehtoria tutkimuksestamme. Alaikäisiin kohdistuvassa tutkimuksessa informoinnin oli oltava erityisen tarkkaa, koska alaikäisten päihdeiden käyttöön liittyvä aineisto on arkaluontoista materiaalia. Vastaajien anonymiteetti oli arkaluontoisen materiaalin vuoksi ehdottomasti taattava. Samalla turvattiin vastaajien oikeusturva.

Itse tutkimuslomakkeeseen emme kirjoittaneet yhtä riviä pidempää saatesanoja. Näin tutkimuslomake ei vaikuta vastaajan näkökulmasta liian pitkältä, jolloin vastaajan kiinnostus ja motivaatio vastaamiseen saattaisi laskea. Kirjoittamisen helpottamiseksi lisäsimme kysymyksiin vastauskohtaan kirjoittamisviivat. Lisäksi olimme itse paikan päällä jakamassa sekä keräämässä lomakkeita takaisin. Näin meillä oli mahdollisuus paikan päällä tarkentaa kysymyksiämme sekä pystyimme vastaamaan meille esitettyihin kysymyksiin. Samalla pystyimme täydentämään ja muistuttamaan saatteessa mainituista asioista. Analyysi ja aineiston keruu tapahtuvat laadullisessa tutkimuksessa samanaikaisesti. Tällöin käsitys tutkittavasta ilmiöstä kasvaa, ja näin myös meille kävi. (Kananen, 2010, 51.)

Tutkimuslomakkeille pyysimme vastaajia, eli opettajia ja oppilaita, kirjoittamaan annetuista aiheista omasta näkökulmastaan mahdollisimman laajasti ja rehellisesti. Yhteensä tutkimuslomakkeessa oli kymmenen eri kohtaa, jotka olivat mietitty teoriakehyksen ja tutkimusongelmien pohjalta. Päämääränämmä oli saada tutkimuslomakkeen kymmenen eri vastauskohdan avulla vastaukset tutkimusongelmiimme. Vastaustyyli oli avoin, sillä haimme vastaajien omia näkökulmia ja mielipiteitä annettuihin aiheisiin.

Harkitsimme myös haastattelua, mutta ajattelimme että etenkin oppilaita haastattelutilanne ventovieraan ihmisen kanssa olisi voinut aiheuttaa jännitystä. Myös sen vaikutusta, että kyseessä on poliisiopiskelijoita, ei voi sulkea pois. Ihmisillä on pyrkimys päästä käsitykseen tilanteen luonteesta esimerkiksi haastattelun aikana ja tämä voi johtaa siihen, että vuorovaikutustilanteet johtavat erilaisiin tutkimusaineistoihin (Alasuutari, 2011, 151). Emme halunneet minkään ulkopuolisen tekijä vaikuttavan vastaajien vastauksiin.

5.3 Aineiston keruu

Vastaajiksi valikoituvat Sonkajärven Lyseotien yläasteen 9A-luokan oppilaat sekä Sonkajärven Lyseotien koulun viisi opettajaa. Luvan tutkimuksen suorittamiseksi antoi koulun rehtori. Saamamme tiedon mukaan 9A-luokalla olisi 16 -opiskelijaa, jotka vastaisivat tutkimukseemme. Kokonainen luokka tutkimuslomakkeisiin vastaamiseen valittiin siksi, että laskimme mukaan mahdollisten poissaolojen riskin sekä sen, että vastaukset voivat oppilailta olla mitä tahansa. Kaikki eivät välttämättä myöskään suostu osallistumaan tutkimukseen. Valitsemamme kohderyhmän eli otoksen piti olla edustava. (Kananen, 2010, 96.)

Sovimme koulun rehtorin kanssa tutkimuksen suorittamisen ajankohdaksi 1. maaliskuuta 2017. Menimme tuolloin yhdessä paikan päälle Sonkajärven Lyseotien koululle suorittamaan tutkimustamme. Koska laadullisessa tutkimuksessa laatu ja luotettavuus täytyy varmistaa, oli paikan päälle meneminen mielestämme välttämätöntä (Kananen, 2010, 68).

Paikan päällä meille selvisi, että 9A-luokalla on 15 -opiskelijaa, johtuen yhden oppilaan koulun vaihdosta. Tuona päivänä heistä oli paikalla 11. Ennen tutkimuslomakkeiden jakamista pidimme oppilaille lyhyen saatepuheen tutkimuksestamme. Tämän jälkeen jaoimme yhdelletoista oppilaalle tutkimuslomakkeemme, johon heille annettiin vastausaikaa yksi oppitunti. Korostimme paikalla vielä vastaajien nimettömyyttä ja sitä, että vastatut lomakkeet tulevat vain tutkijoiden käyttöön, eikä esimerkiksi opettajien käyttöön. Otannassa oli vajetta populaation johdosta, mutta olimme varautuneet tähän valitsemalla suurehkon luokan (Kananen, 2010, 96).

Osa oppilaista aloitti äänekkään keskustelun saatuaan omat vastauksensa valmiiksi. Tutkijoina huomautimme näitä oppilaita pysyttelemään hiljaa, että muut vastaajat saisivat työrauhan lomakkeiden täyttämistä varten. Kaikkineen tutkimuslomakkeisiin vastaamiseen meni 25 minuuttia. Tutkimuslomakkeiden keräämisen jälkeen tarjosimme vastaajille mahdollisuuden esittää kysymyksiä tutkimuksestamme, poliisikoulusta ja poliisityöstä yleensä. Palautetut vastauslomakkeet säilytettiin siten, ettei niihin päässyt käsiksi kukaan muu tutkijoiden lisäksi. Tämä jälleen kerran siksi, että laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus ja laatu pitää varmistaa (Kananen, 2010, 68).

Sonkajärven Lyseotien koulun opettajat eivät oppituntien vuoksi ehtineet vastata tutkimuslomakkeeseemme ennen iltapäivän tuntien päättymistä. Koulun oppilaanohjaaja pyysi meitä pitämään infotunnin poliisiammattikorkeakouluun liittyen odotellessamme opettajien vapautumista. Esittelimme poliisiammattikorkeakouluun liittyviä asioita yhden oppitunnin ajan koulun 9B-luokalle.

Iltapäivällä teetimme tutkimuslomakkeemme viidelle koulun opettajalle. Pehdytimme opettajat tutkimuslomakkeeseemme sitä mukaa, kun he saapuivat opettajainhuoneeseen oppituntiansa jälkeen. Opettajille ei määritelty vastaamiseen vastaamisaikaa. Saimme suoritettua opettajille suunnatun tutkimuksen haluamallamme tavalla.

5.4 Aineiston analysointi ja raportointi

Aineistoa tutkimusongelmiemme ratkaisemiseksi saimme Sonkajärven Lyseotien yläasteen yhdeltätoista oppilaalta ja viideltä opettajalta. Vastauksia saatiin siis yhteensä 16 kappaletta, joista tarkastelun jälkeen hyväksyimme kaikki. Vastatut lomakkeet kävimme huolellisesti läpi ja kirjoitimme niistä omat kattavat muistiinpanomme. Erotimme ja merkitsimme siis ne asiat aineistosta, jotka sisältyivät meidän kiinnostukseemme. Alun perin oppilailta oli tarkoitus saada 15–16 vastausta, mutta vastaajia oli vain 11 poissaolojen vuoksi. Olimme silti tyytyväisiä vastausten määrään. Valitsimme suuremman luokan juuri sen johdosta, jos poissaoloja tulisi (Tuomi ym. 2002, 94).

Opettajien sekä oppilaiden vastausten avulla lähdimme vertailemaan näkökulmia Sonkajärven yläastelaisten päihteiden käytöstä opettajien sekä oppilaiden kesken. Kyseisten vastauslomakkeiden pohjalta saadun aineiston avulla pystyimme myös vertailemaan näkökulmia opettajien kesken sekä myös oppilaiden kesken. Tekemällämme tutkimuslomakkeella saimme parhaiten kohderyhmien (opettajat, oppilaat) näkökulmia nuorten päihteiden käytöstä esille. Tiedonkeruumenetelmä valitaan tutkittavan ilmiön perusteella sekä myös sen ominaisuuksien ja halutun tiedon tarkkuudesta (Kananen 2010, 48).

Vastaajia oli ohjeistettu vastaamaan etenkin kattavasti tutkimuslomakkeessamme oleviin kohtiin. Jotkut vastaukset ja lomakkeet olivat varsin vähän tekstiä sisältäviä, mutta jokaiseen sekä opettajien että oppilaiden lomakkeeseen oli vastattu ja ne olivat kelvollisia käytettäväksi. Jotkut tutkimuslomakkeen kohdat olivat tyhjempiä kuin toiset. Toisiin taas vastasivat selvästi laajemmin, joten kyseisiä kohtia oli helpompi hyödyntää tutkimuksessa.

Tutkimuslomake oli tehty anonyymiksi, emmekä pystyneet erottelemaan yksittäisiä vastaajia lomakkeistamme. Tämä myös heijastui mielestämme vastauksissa, sillä etenkin osassa tutkimuslomakkeista esitetyissä kohdissa vastaukset olivat hyvin rehellisiä ja näkökulmarikkaita.

Käytimme analyysissä apuna tietokonetta sekä tekstinkäsittelyohjelmia aineiston raportin kirjoittamiseen. Myös prosentiosuuksien laskemisessa aineiston purkuvaiheessa oli apua. Tutkimuslomakkeiden vastausten tarkastelu oli kuitenkin todella helppoa, koska ne

olivat käsin kirjoitettuna erillisille lomakkeille ja näin ollen esimerkiksi vastaajien määrä, erilliset mielipiteet sekä näkökulmat olivat helposti eroteltavissa. Hyödynsimme siis analyysivaiheessa paljon sekä kirjallista että tietokoneavusteista apua tutkimuksessamme. (Metsämuuronen, 2006, 422–423.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

Hyväksytyjä vastauslomakkeita saimme 16 kappaletta. Yksikään vastauslomake ei ollut käyttökelpoton, mutta osassa kysymyksistämme kysyttiin useampaa asiaa, joihin kaikkiin ei saatu vastaajilta vastausta. Koko aineistoa on kuitenkin hyödynnetty tutkimustuloksissamme. Vastauksista 11 saatiin Sonkajärven Lyseotien koulun 9A-luokan oppilailta, jotka ovat iältään 15–16 vuotiaita. Loput 5 vastausta saatiin samaisen koulun opettajilta.

6.2 Alaikäisten oppilaiden päihteiden käyttö

Oppilaista 45,5 % vastasi, että he eivät ole käyttäneet päihteitä kertaakaan. 27,3 % vastaajista kertoi kokeilleensa tupakkaa vähintään kerran. 36,6 % vastaajista puolestaan kertoi juoneensa alkoholia vähintään kerran. Luku on huomattavasti valtakunnallista tasoa pienempi, vaikka alkoholin käyttö onkin vuosituhaten vaihteen jälkeen kääntynyt selvään laskuun. Vuonna 1999 yli 90 % valtakunnalliseen tutkimukseen vastanneista 15–16 vuotiaista nuorista kertoi käyttäneensä alkoholia ainakin kerran elinaikanaan. Samaisessa tutkimuksessa vuonna 2015 vastaava luku oli 74 %. (Huhtanen ym. 2015, 17–18.) Yksikään vastaajista ei ollut kokeillut nuuskaa taikka huumausaineita. Yksikään vastaaja ei käyttänyt päihteitä säännöllisesti.

Avoimissa vastauksissa oppilaista 72,7 % ilmaisi alkoholin yhtenä tyypillisimmistä Sonkajärven yläasteen koulun oppilaiden käyttämistä päihteistä. 90,9 % oppilaista kertoi tupakan olevan yksi yleisimmistä koulun oppilaiden käyttämistä päihteistä. 90,9 %

oppilaista koki nuuskan yleisenä oppilaiden käyttämänä päihteenä. Huumausaineita ei pitänyt tyypillisenä päihteenä yksikään oppilaista.

Avoimissa vastauksissa kaikki opettajat kokivat alkoholin ja nuuskan olevan tyypillinen päihde Sonkajärven yläasteen oppilaiden keskuudessa. 80 % opettajista piti tupakkaa tyypillisenä oppilaiden käyttämänä päihteenä. Kaksi opettajaa arvioi vastauksissa, että huumausaineita ei käytetä koulun oppilaiden keskuudessa. Yksi opettajista uskoi, että huumausaineiden käyttöä oppilaiden toimesta tapahtuu.

Osa opettajista oli sitä mieltä, että tupakanpolto koulun oppilaiden keskuudessa on vähentynyt viime vuosina. Tämä mielipide tukee 1995–2015 välisenä aikana tehtyjen ESPAD-tutkimuksien saamia tuloksia, joiden mukaan 15–16 vuotiaiden poikien sekä tyttöjen tupakointi olisi laskenut tasaisesti vuodesta 1995 vuoteen 2015 (Huhtanen ym. 2015, 16). Oppilaiden nuuskan käyttäminen puolestaan on heidän mielestä ollut lisääntymään päin. Yksi opettajista oli vastauksissaan huomionnut sähkötupakan käytön lisääntyneen oppilaiden keskuudessa.

Avoimissa vastauksissa oppilaat kertoivat, minkälaisissa tilanteissa koulun oppilaiden päihteiden käyttö yleensä tapahtuu. Oppilaiden mielestä päihteiden käyttö tapahtuu useimmin kaveriporukassa ollessa. Usea vastaajista kertoi, miten sama joukko oppilaita kokoontuu aina koulupäivän alussa ja lopussa koulun alueen ulkopuolella olevalle kaupalle polttamaan tupakkaa. Muutama vastaaja kertoi joidenkin oppilaiden tupakoivan samassa paikassa myös välitunneilla.

Osa oppilaista oli sitä mieltä, että päihteiden käyttöä tapahtuu usein viikonloppuisin, jolloin alkoholi on tyypillisempi päihde kuin arkipäivinä. Yhden oppilaan mielestä nuuskan käyttöä ja sen käytön aloittamista tapahtuu usein jääkiekkjoukkueiden harjoituksissa ja pelireissuilla. Yhden oppilaan mukaan oppilaiden päihteiden käyttöä tapahtuu usein myös vapaa-ajalla Sonkajärven kunnan keskustassa. Yksi oppilas ei tiennyt minkälaisissa tilanteissa päihteiden käyttöä yleisimmin tapahtuu.

Valtaosa opettajista arvioi oppilaiden päihteiden käyttöä tapahtuvan yleensä viikonloppuisin vapaa-ajan juhlissa, jonne oppilaat kokoontuvat kaveriporukalla. Yli 60 % edellisistä nuorten alkoholin nauttimiskerroista on tapahtunut joko nuoren kotona tai

jonkun toisen nuoren kotona vuosina 1995–2015 (Huhtanen ym. 2015, 89). Opettajat kertoivat, että osa oppilaista käyttää nuuskaa koulupäivien aikana.

Opettajien mukaan, oppilaiden tupakanpolttoa tapahtuu usein koulualueen ulkopuolella olevan kaupan läheisyydessä. Yhden opettajan mielestä oppilaiden päihteiden käyttö on yleistä Sonkajärvellä kesäisin järjestettävien eukonkanto-kisojen aikaan.

Kolmen oppilaan mielestä tupakointia Sonkajärven lyseotien yläasteella tapahtuu päivittäin. Kahden oppilaan mielestä tupakointi rajoittuu saman porukan sisälle. Kahden oppilaan mielipide oli myös, että osa tupakoi joka välitunti. Muutaman oppilaan mielestä nuuskaaminen koulussa on myös yleistä. Yksi oppilas myös vastasi, että nuuskaa käytetään avoimesti koululla. Yhden oppilaan mielestä taas jotkut käyttävät nuuskaa päivittäin.

Alkoholia kolmen oppilaan mielestä käytetään usein viikonloppuisin. Yksi oppilaista oli maininnut, että usein päihteiden käyttäjiä ovat 9.luokkalaiset ja joskus 8.luokkalaiset. Kahden mielestä päihteiden käyttö on aika yleistä koululaisten keskuudessa. Oppilaista yhdellä ei ollut mielipidettä asiaan, sillä hän ei ollut tietoinen siitä, kuinka yleistä päihteiden käyttö on tai kuinka usein sitä tapahtuu.

Opettajista kahden mielestä päihteiden käyttö Sonkajärven lyseotien yläasteella on yleisesti ottaen vähentynyt ja myös kaksi vastasi, että suurin osa ei käytä ollenkaan päihteitä. Yksittäisen opettajan mielestä kokeilut puolestaan ovat varsin yleisiä. Yksi opettajista nosti esille päivittäisen tupakoinnin ja toinen päivittäisen nuuskaamisen oppilaiden keskuudessa.

Viidestä vastanneesta opettajasta kolme oli sitä mieltä, että humalaan juominen ei ole enää ``muodissa`` oppilaiden keskuudessa. Nuorten runsas kertajuominen onkin ESPAD-raportin mukaan vähentynyt vuosituhanen vaihteesta lähtien ja erityisen voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana (Huhtanen ym. 2015, 20–21). Kaksi opettajaa kuitenkin vastasi, että alkoholia käytetään koulun oppilaiden keskuudessa viikoittain. Kahden opettajan mielestä alkoholin juominen puolestaan rajoittuu 5-10:nen yläastelaisen porukkaan, jotka juovat mietoja alkoholeja viikonloppuisin. Yksi opettajista

puolestaan oli sitä mieltä, että jotkut koulun oppilaista käyttävät alkoholia useamman kerran kuukaudessa viikonloppuisin.

6.3 Mielipiteet päihteiden käytöstä, sen hyväksyttävyydestä ja sosiaalisesta paineesta

Avoimissa vastauksissa valtaosa oppilaista koki, että 15–16 vuotiaiden nuorten päihteiden käytössä ei ole mitään järkeä. Moni koki päihteiden käytön tuomien negatiivisten terveysvaikutusten olevan merkittävä syy sille, miksi nuorten ei päihteitä tulisi käyttää. Muutama oppilas oli sitä mieltä, että nuorena aloitettu päihteiden käyttö pilaa päihteiden käyttäjän elämän. Muutama oppilas oli myös sitä mieltä, että päihteiden käyttö on rahantuhlausta, ja että 15–16 vuotias on liian nuori käyttämään päihteitä.

Kaksi oppilasta oli sitä mieltä, että 15–16 vuotiaiden nuorten päihteiden käyttö on jokaisen nuoren oma valinta. Yhden oppilaan mielestä suuri osa nuorista päihteiden käyttäjistä osaa toimia fiksumasti päihteiden kanssa. Osa oppilaista oli sitä mieltä, että liian moni 15–16 vuotias käyttää päihteitä, ja että päihteiden käyttöä pitäisi saada nuorten keskuudessa vähäisemmäksi. Yksi oppilas koki myös, että nuoren päihteiden käyttäjän tulisi hävetä päihteiden käyttöä.

Aiemmissä tutkimuksissa nuoret ovat pitäneet päivittäiseen päihteiden käyttöön liittyviä riskejä edelleen suurina, mutta nuorten huoli aiheutuvista haitoista on lieventynyt, kun kysytään eri päihteiden kokeilukäytöstä ja satunaisesta käytöstä. Varsinkin kannabiskokeilujen riskejä pidetään aiempiin tutkimuksiin verrattuna lievempinä. (Huhtanen ym. 2015, 30–35.)

Osa opettajista oli sitä mieltä, että 15–16 vuotiaiden nuorten ei tulisi käyttää päihteitä ollenkaan. Opettajien vastauksissa negatiivisena seikkana koettiin päihteiden aiheuttama riippuvuus ja nuorten humalajuominen. Opettajien mielestä joillain nuorilla päihteiden käyttäjillä päihteiden käyttö on karannut käsistä, eikä nuori itse pysty enää kontrolloimaan päihteidensä käyttöä. Yksi opettajista koki myös, että nuorten päihteiden käyttö voi aiheuttaa traumaattisia kokemuksia nuorten vanhemmille.

Yksi opettajista koki, että opettajien koulussa antama päihdevalistus vaikuttaa heikosti nuorten haluun käyttää pähteitä. Yhden opettajan mielestä alkoholi ei ole nuorten keskuudessa yhtä tärkeässä asemassa kuin viime vuosina. Osa opettajista arvioi myös tupakanpolton vähentyneen nuorten keskuudessa. Sen sijaan yksi opettaja noteerasi, että kannabis myönteisyys olisi ollut merkittävässä kasvussa nuorten keskuudessa viime aikoina ja piti tätä huolestuttavana asiana.

Yli puolet oppilaista olivat sitä mieltä, että yksikään päihde ei ole hyväksyttävämpi kuin toinen. Moni tätä mieltä olleista koki, että kaikissa pähteissä on omat haittansa, eikä niitä tämän vuoksi tulisi käyttää. Yksi oppilas kertoi, että ei hyväksy kaverikseen sellaisia nuoria, jotka käyttävät pähteitä.

Muutama oppilas koki alkoholin olevan hyväksyttävämpi päihde, jos käyttäjä osaa käyttää sitä kohtuudella. Yhden oppilaan mielestä tupakointi olisi parempi vaihtoehto kuin jatkuva alkoholilla tapahtuva humalajuominen. Yksi oppilaista kertoi hyväksyttävyyden rajan riippuvan päihteen laillisuudesta.

Yli puolet opettajista olivat sitä mieltä, että yksikään päihde ei ole hyväksyttävämpi kuin toinen. Osa opettajista ei hyväksynyt pähteiden käyttöä nuorilta ollenkaan negatiivisten terveysvaikutusten sekä lain kieltojen vuoksi. Myös aikuisväestön suhtautuminen pähteiden käyttöön on tiukentunut 2000-luvulle siirryttäessä (Hakkarainen ym. 2010, 23–31).

Yksi opettajista toivoi, että nuoret panostaisivat enemmän johonkin hyödylliseen ”riippuvuuteen”, kuten liikuntaan ja harrastamiseen. Osassa vastauksissa koettiin, että tupakka- ja alkoholikokeilut olisivat nuorilta hyväksyttävämpiä kuin huumeekokeilut, ja että annos mietoa alkoholijuomaa valvotussa ympäristössä kotona on hyväksyttävää.

Avoimissa vastauksissa suuri osa oppilaista vastaajista arvioi, että sosiaalisella paineella on merkitystä nuorten pähteiden käyttöön. Kolme oppilasta kertoi sosiaalisella paineella olevan vaikutusta. Vuonna 1998 Jyväskylässä tehdyssä tutkimuksessa noin kolmannes tutkimukseen osallistuneista nuorista koki ystävien tupakanpolton edistävän nuoren tupakoinninpolton aloittamista melko paljon tai erittäin paljon (Kaidesoja 1998, 25–26). Osalla oppilaista sosiaalisella paineella oli ollut vaikutusta jollekin heidän kavereistaan,

kun taas muutama kertoi, että sosiaalinen paine ei ole vaikuttanut heidän kaveriporukassaan tapahtuvaan päihteiden käyttöön.

Yksi oppilas ei osannut arvioida onko sosiaalisella paineella merkitystä arvioitaessa nuorten päihteiden käytön syitä. Kaksi muuta oppilasta koki, että sosiaalisella paineella saattaa olla vaikutusta. Yhden oppilaan mielipide oli, että sosiaalinen paine ei saisi vaikuttaa nuoren päihdekäyttämiseen.

Oppilaat mainitsivat esimerkkeinä sosiaalisen paineen vaikutuksesta heitä itseään nuoremmat oppilaat, jotka päihteiden käytöllä yrittävät etsiä paikkaansa ja tehdä vaikutusta itseään vanhempiin oppilaisiin. Aiemmissa tutkimuksissa moni nuori kokee sosiaalisten suhteiden rakentamisen ja uusien kaverisuhteiden luomisen olevan helpompaa liittymällä mukaan päihteiden käyttöön vastapuolen kanssa (Hulden 2015, 48–52). Toisena esimerkkinä yksi oppilas kertoi, kuinka kaveriporukassa alkanut tupakanpolto saa muutkin kaveriporukassa olevat aloittamaan tupakanpolton.

Avoimissa vastauksissa kaikki opettajat kokivat sosiaalisella paineella olevan merkitystä nuorten päihteiden käyttöön. Opettajat arvioivat, että sosiaalinen paine kasvaa suuremmassa kaveriporukassa, jolloin joukossa oleva nuori ei välttämättä uskalla kieltäytyä tarjotuista päihteistä, koska taustalla on pelko siitä, että kieltäytymällä saattaa joutua ulkopuolelle kaveriporukasta. ”Joukossa tyhmyys tiivistyy” oli myös kahden opettajan näkemys sosiaalisen paineen vaikutuksista.

6.4 Koulun ja vanhempien suhtautuminen päihteiden käyttöön

Oppilaista noin puolet kertoivat jälki-istunnon olevan yleinen rangaistustapa koululla. Neljä oppilasta myös mainitsi vastauksessaan, että päihteet takavarikoidaan ja viisi kertoi siitä seuraavan puhuttelua. Kolme oppilasta kertoi, että kotiin on ilmoitettu päihteiden käytöstä. Yksi oppilaista mainitsi, että päihteiden käytöstä ollaan oltu yhteydessä poliisiiin.

Yleisin mielipide oppilaiden keskuudessa oli, että oikea tapa puuttua nuorten päihteiden käyttöön olisi vanhempien kanssa keskustelu. Tätä mieltä oli kolme Sonkajärven Lyseotien 9A-luokan oppilasta. Yksittäisiä mielipiteitä oppilailta olivat opastaminen

oikeaan suuntaan, ilmoitus vanhemmille ja ilmoitus sosiaaliviranomaisille. Yhden luokan oppilaan mielestä nuorten päihteiden käyttöön on hankala vaikuttaa.

Opettajista neljä vastasi, että tupakoinnista ja nuuskan käytöstä, jotka ovat yleisimpiä päihteitä koululla, seuraavan jälki-istuntoa. Kolme opettajaa puolestaan vastasi, että rangaistuksena on myös kotiin ilmoitus. Kaksi opettajaa kertoi, että toistuvista rikkeistä ollaan yhteydessä poliisiin. Yksi opettajista vastasi, että rangaistuksena tupakoinnista on ilmoitus poliisille. Kahden opettajan mukaan sosiaaliviranomaisiin ollaan yhteydessä, jos oppilas on koulussa humalassa.

Yksittäisiä opettajien vastauksia rangaistukseksi päihteiden käytöstä koulussa oli oppilaan puhuttelu sekä kehityskeskusteluilla annettava asennekasvatus. Yhden opettajan mukaan myös alkoholista seuraa ilmoitus poliisille tai vanhemmille.

Sonkajärven Lyseotien 9A-luokan oppilaista kaikki vastasivat, etteivät he käytä mitään päihteitä. Vanhemmat eivät siis luonnollisesti voi olla tietoisia lastensa päihteiden käytöstä, koska oppilaat eivät niitä vastausten mukaan käytä. Vastauksista voisi päätellä, että 9A-luokan päihteiden käyttö on ollut satunnaisten kokeilujen asteella.

Opettajilla oli erilaisia mielipiteitä koskien vanhempien tietoisuutta nuorten päihteiden käytöstä. Yhden opettajan mielipide oli se, että kaikki vanhemmat eivät ole tietoisia lastensa menemisistä sekä yksi kertoi, että aina käydään keskustelua nuoren vanhempien kanssa, jos koulussa tapahtuu päihteiden käyttöä. Yksi opettajista myös vastasi, että vanhemmat eivät ole välttämättä tietoisia ja palavereissa on ollut se mielipide, että heidän lapsensa eivät käytä päihteitä. Samanlaisia tuloksia on saatu Järvenpäässä vuonna 2006 vanhemmille tehdyssä kyselyssä, jossa vain murto-osa yläasteikäisten nuorten vanhemmista tiesi, että heidän lapsensa on käyttänyt päihteitä (Gröhn 2006, 40–41). Opettajista yhden mielipide oli myös se, että vanhemmat saattavat tietää, mutta eivät välitä. Tämä johtuu hänen mielestään mahdollisesti siitä, että vanhemmilla on omia ongelmia alkoholin kanssa tai elämässään.

Päihdevalistusta on yhden vastaajan mukaan ollut oppitunneilla myös asiantuntijoiden toimesta. Mielipide oli myös siitä, että lisää valistusta kaivattaisiin vanhempainilloissa. Monet vanhemmat myös sysäävät yhden opettajan mielipiteen mukaan päihdevalistuksen

vastuuta koululle, sillä ajatuksella, että kyllä koulu kaiken tarvittavan tiedon päihdeasioista kertoo. Vuonna 1997 Jyväskylässä tehdyn tutkimuksen mukaan kotien ja koulujen välisille yhteisille pelisäännöille ja toimintamuodoille olisi opettajien mielestä suuri tarve. Opettajat kokivat, että he eivät tunteneet yläasteikäisiä oppilaitaan tarpeeksi hyvin, että he pystyisivät puhumaan heidän kanssaan henkilökohtaisesti päihteisiin liittyvistä asioista ja ongelmista. Samanlaista ongelmaa ei koettu olevan ala-asteikäisten oppilaiden kanssa, sillä heillä tavanomaisesti toimi luokanopettajana sama henkilö useamman vuoden ajan. (Tyrväinen 1997, 64–67.)

6.5 Nuorten päihdevalistus ja yhteistyö poliisin kanssa

Avoimissa vastauksissa oppilaista kahdeksan kertoi, että koulussa on päihdeopetusta tarpeeksi. Lisäksi kahden oppilaan mielestä päihdeopetusta on ehkä liikaakin. Yksi oppilaista toivoi, että päihdeopetusta tarjottaisiin koulussa enemmän.

Yhden oppilaan mielestä koulun tulisi päihdeopetuksessa kertoa enemmän erinäisten päihteiden terveysvaikutuksista. Yksi oppilaista piti huolenaiheena sitä, että liika päihdeopetus saattaa lisätä nuorten halukkuutta kokeilla päihteitä.

Opettajista neljä koki päihdeopetuksen määrän olevan koulussa hyvällä tasolla. Yhden opettajan mielestä päihdeopetusta voisi olla enemmänkin. Yksi opettaja huomioi sen, että oppilaiden mielestä päihdeopetusta on varmastikin jo liikaa.

Yksi opettaja oli huolissaan ulkopuolisten tahojen oppilaille tarjoamasta päihdevalistuksesta. Hän antoi esimerkin siitä, miten ulkopuolinen taho oli enemmänkin opastanut oppilaita siitä, miten päihteitä tulisi käyttää, koska hän arvioi että ”nuoret kuitenkin käyttävät niitä päihteitä”. Saman opettajan mielestä pitäisi puhua siitä, että nuori voi aivan yhtä hyvin olla käyttämättä mitään päihteitä, eikä siitä, miten ko. päihteitä käytetään.

Teema, jossa vastaajia pyydettiin kirjoittamaan koulun yhteistyöstä poliisin kanssa ja siitä, miten koulun ja poliisin yhteistyötä voisi parantaa, iso osa vastanneista oppilaista toivoi, että poliisi tulisi useammin koululle puhumaan päihteiden käytöstä. Yhden oppilaan mielestä poliisi olisi päihdeopetusta antaessa uskottavammassa asemassa

opettajiin verrattuna. Sonkajärven Lyseotien oppilaat olivat poikkeuksellisen halukkaita saamaan päihdevalistusta poliisilta, sillä muilla paikkakunnilla tehdyissä tutkimuksissa toive poliisin antamasta päihdevalistuksesta on ollut huomattavasti alhaisempi. Esimerkiksi Pieksämäellä vuonna 2002 tehdyssä tutkimuksessa tytöistä 20 % ja pojista vain 4 % toivoi saavansa poliisilta päihdevalistusta (Laitinen ym. 2002, 31–32).

Oppilaat toivoivat, että poliisi pystyisi opettajia paremmin kertomaan esimerkiksi huumeiden laittomasta maahantuonnista, laittomista päihteistä sekä päihteiden käyttöön liittyvistä onnettomuuksista ja tapaturmista.

Myös opettajat toivoivat, että poliisi vierailisi useammin koululla, ja kertoisi päihteiden käytöstä ja sen vaaroista. Useampi opettaja toivoi suuresti Who Cares -projektin paluuta koululla järjestettäviin tapahtumiin. Opettajat toivoivat, että tilaisuuksia järjestettäisiin vuosittain. Who Cares on ennalta estävää toimintaa tuottava yhteisöllinen yhteistyöympäristö, jonka pääasiallisena tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen. Who Cares on usean vuoden ajan tehnyt Itä-Suomen alueella päihdevalistusta yläasteikäisille nuorille. Tilaisuuksien vetäjänä on toiminut poliisihenkilö.

6.6 Vastaajien oma sana

Viimeinen kysymys oli avoin kysymys, jossa vastaajat saivat halutessaan kertoa vapaasti koululaisten päihteiden käyttöön liittyvistä asioista. Vastauksia tähän kohtaan tuli yhteensä seitsemän kappaletta, joista kuusi oli oppilaiden vastauksia ja yksi opettajan vastaus. Vastaajat kertoivat seuraavaa:

”Porukka käyttää ihan liikaa päihteitä nykyään”

”Ei mitään järkeä. Rahaa menee hukkaan ja elämä menee pilalle”

”Päihteiden käyttöä pitäisi saada ehkäistyä paremmin”

”Periaatteessa päihteiden käyttöä ei voi kokonaan kieltää, mutta esimerkiksi niistä pitäisi pystyä puhumaan avoimesti ja siten, että on olemassa paljon pahempiakin ratkaisuja kuin päihteet”

”Nykyään huomaa, että yhä nuoremmat yrittävät olla vanhempia ja aloittavat päihteiden käytön”

”Se on turhan yleistä täällä. Jotkut haisevat tupakalta todella vahvasti, kun tulevat kouluun aamulla”

”On tärkeätä ohjata nuoria raittiisiin elämäntapoihin ja pysymään erossa kokonaan huumeista”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteenvedossa vastaajilla tarkoitamme kaikkia tutkimukseen vastanneita henkilöitä.

Tuloksien mukaan noin puolet kyselyyn vastanneista oppilaista ei ole käyttänyt päihteitä kertaakaan. Noin kolmannes oppilaista kertoi kokeilleensa tupakkaa ja alkoholia. Yksikään oppilas ei kertonut käyttävänsä päihteitä säännöllisesti. Vastaajien päihteiden käyttö on vastausten perusteella selvästi vähäisempää valtakunnalliseen tasoon verrattaessa (Huhtanen ym. 2015, 16–18). Tyypillisimpinä koulun oppilaiden käyttäminä päihteinä pidettiin kaikkien vastaajien joukossa tupakkaa, nuuskaa ja alkoholia.

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että nuorten päihteiden käyttöä tapahtuu useimmin kaveriporukassa, joko koulualueen ulkopuolella tupakkaa polttamalla tai viikonloppuisin järjestettävissä vapaa-ajan juhlissa. Alkoholia käytetään vastaajien mukaan varsinkin vapaa-ajan juhlissa ja samanlaisia vastauksia nuorten päihteiden käyttöön on saatu myös valtakunnallisella tasolla. Yli 60 % nuorista on ESPAD-tutkimuksissa kertonut edellisen alkoholinkäyttö kerran tapahtuneen joko nuoren omassa kodissa tai jonkun toisen nuoren asunnolla. (Huhtanen ym. 2015, 89.)

Noin kolmannes vastanneista oppilaista oli sitä mieltä, että 15–16 vuotiaiden nuorten päihteiden käytössä ei ole mitään järkeä. Suurimpina haittatekijöinä päihteiden käytölle

oppilaat pitivät negatiivisia terveysvaikutuksia ja taloudellisia vaikutuksia. Myös noin puolet opettajista oli sitä mieltä, että 15–16 vuotiaiden nuorten ei tulisi käyttää päihteitä ollenkaan.

Osa vastaajista koki 15–16 vuotiaiden olevan liian nuoria toimimaan järkevästi päihteiden kanssa. Suurena huolena pidettiin päihteiden liikakäyttöä ja niiden aiheuttamaa addiktiota. Muutama oppilas kuitenkin korosti päihteiden käytön olevan jokaisen nuoren oma valinta.

Vastaajat pitivät päihteiden käyttöä koululaisten keskuudessa yleisenä. Usea oppilas käyttää nuuskaa kouluajalla ja useampi vastaaja kertoi samojen oppilaiden käyvän tupakalla koulun alueen ulkopuolella aamuisin ennen koulua ja koulupäivän jälkeen. Usea vastaaja oli sitä mieltä, että alkoholia käytetään viikoittain viikonloppuisin järjestettävissä vapaa-ajan juhlissa.

Enemmistö vastaajista ei pitänyt mitään päihdettä hyväksyttävämpänä verrattuna toisiin päihteisiin. Usea vastaaja koki kaikkien päihteiden tuovan negatiivisia terveysvaikutuksia, minkä vuoksi yhtään päihdettä ei voi pitää toista hyväksyttävämpänä. Satunnaisen päihteiden käytön ja säännöllisen käytön hyväksyttävyyttä eri päihteisiin liittyen ei vastaajilta kysytty, joten emme saaneet tietää, onko satunnainen käyttö heidän mielestä hyväksyttävämpää. Tämä tieto olisi ollut arvokasta, sillä vaikuttaa siltä, että varsinkin tällä vuosikymmenellä nuorten myönteisyys esimerkiksi kannabiskokeiluihin on kasvanut. On myös viitteitä siitä, että satunnaiseen käyttöön liittyviä terveysriskejä ei nuorten keskuudessa pidetä enää niin vakavana kuin aiemmin. (Huhtanen ym. 2015, 30–35.)

Noin puolet opettajista koki hyväksyttävyyden rajan menevän sen mukaan, mitä laki määrää päihteiden käytöstä. Tämän vuoksi he eivät hyväksyneet päihteiden käyttöä nuorilta ollenkaan. Yksittäiset vastaajat pitivät tupakointia humalajuomista parempana vaihtoehtona.

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että sosiaalisella paineella on vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön. Sosiaalinen paine on vastaajien mukaan parhaiten havaittavissa kaveriporukassa, jossa toisten nuorten päihteiden käyttö voi vaikuttaa nuorten päätöksiin

päihteiden käytön suhteen. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu myös 2015 valmistuneessa tutkimuksessa, jossa monet tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat sosiaalisten suhteiden rakentamisen uudessa kaveriporukassa olevan helpompaa, jos itse ryhtyy käyttämään päihteitä muiden porukassa olevien tapaan (Hulden 2015, 48–52). Noin neljännes oppilaista koki, ettei sosiaalinen paine olisi vaikuttanut heihin. Muutaman oppilaan mielestä sosiaalinen paine on vaikuttanut heidän kavereidensa päihteiden käyttöön. Muutama oppilas myös koki sosiaalisella paineella olevan vaikutusta, mutta ei heidän kaveriporukassaan.

Vastaajat kertoivat jälki-istunnon ja päihteiden takavarikoinnin olevan yleisin rangaistus oppilaiden päihteiden käytöstä. Monessa tapauksessa rangaistuksina mainittiin myös ilmoitus päihteitä käyttäneen oppilaan vanhemmille sekä koulussa tapahtuva puhuttelu. Opettajat kertoivat, että toistuvista rikkeistä on tehty myös ilmoituksia poliisille ja sosiaaliviranomaisille.

Osa opettajista oli sitä mieltä, että oppilaiden vanhemmat eivät aina ole tietoisia siitä, mitä heidän lapsensa tekevät vapaa-ajalla. He kokivat, että vanhemmat sysäävät liikaa vastuuta koululle päihdevalistuksen suhteen. Opettajien mielestä liian monilla vanhemmilla on sellainen kuva, että heidän lapsensa ei käytä minkäänlaisia päihteitä.

Lähes kaikki oppilaat olivat sitä mieltä, että päihdeopetusta tarjotaan koulussa tarpeeksi tai jopa liikaakin. Opettajat pääsääntöisesti kokivat päihdeopetuksen olevan koulussa hyvällä tasolla.

Enemmistö oppilaista toivoi, että poliisi kävisi useammin koululla jakamassa päihdevalistusta. Oppilaat kokivat poliisin uskottavampana puhujana. Lisäksi poliisia toivottiin päihdevalistusta, huumeiden maahantuonnista, laittomista päihteistä ja päihteiden käyttöön liittyvistä onnettomuuksista.

Myös enemmistö opettajista toivoi, että poliisi kävisi useammin vierailemassa koululla. Useampi opettaja myös haluaisi Who Cares – projektin palaavan koululle pitämään oppilaille vuosittaisen seminaarin.

8 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää, miten Sonkajärven Lyseotien yläasteen opettajien ja oppilaiden näkökulmat nuorten päihteiden käytöstä eroavat tai yhtenevät. Nuorten päihteiden käyttö on varsin ajankohtainen aihe ja pinnalla lähes jatkuvasti. Ennen kaikkea nuorten myönteinen asenne kannabista kohtaan on ollut viime aikoina erittäin paljon esillä. Jokseenkin huomiota on myös saanut nuorten päihteiden käytön vähentyminen tietyissä ryhmissä.

Opinnäytetyömme avulla pyrimme selvittämään, minkälaisia ajatuksia, mielipiteitä ja näkökulmia opettajilla ja oppilailla on Sonkajärven yläasteella päihteiden käyttöä koskien ja miten ne eroavat tai yhtenevät opettajien ja oppilaiden kesken sekä opettajien kesken ja myös oppilaiden kesken. Vastausten perusteella pyrimme myös selvittämään, miten koulujen ja poliisin yhteistyötä päihteitä koskien voisi parantaa.

Aikaisempien tutkimusten perusteella nuorison päihteiden käyttö on ollut laskussa. Asenteet päihteitä kohtaan ovat kiristymässä, ja etenkin tupakanpoltto nuorison keskuudessa on selvästi vähenemään päin. Myös alkoholin käyttö ja humalaan asti juominen on vähentynyt. Alkoholi on kuitenkin nuorten keskuudessa vielä yleinen päihde. Tämän kaltaisia mielipiteitä ja näkökulmia ilmeni myös tutkimustuloksistamme. Sen sijaan muut nikotiinituotteet, esimerkiksi nuuska, on alkanut ilmaantua nuorison keskuuteen. Sekä aikaisemmat tutkimustulokset kuin myös oma tuloksemme osoittavat nuuskan käytön yleistyneen nuorison keskuudessa.

Huumausaineiden käyttöön liittyviä vastauksia ei opettajien ja oppilaiden vastauksissa juurikaan ollut. Vastanneet oppilaat olivat 15–16 vuotiaita, ja tutkimus oli suunnattu yläasteikäisille. Huumausaineiden, kuten kannabiksen, käyttö on melko harvinaista vielä yläasteikäisillä. Yksi vaikuttava tekijä voisi olla myös paikkakunnan koko. Myös otantajoukolla voi olla vaikutusta.

Teimme huomion, että nuorten sosialisoitumisella ja päihteiden käytöllä on selvä yhteys. Sonkajärven oppilaista usea vastaaja kertoi, että päihteiden käyttöä tapahtuu useimmiten kaveriporukassa. Myös opettajat arvioivat päihteiden käyttöä tapahtuvan kaveriporukassa.

Viidestä Sonkajärven Lyseotien yläasteen opettajasta kolme oli sitä mieltä, ettei humalaan juominen ole enää ``muodissa`` oppilaiden keskuudessa. Tähän aiheeseen liittyen olisi tutkimusta vielä hyvä jalostaa eteenpäin ja selvittää, mikä on kääntänyt nuorison humalajuomisen laskuun? Onko se päihdevalistukseen liittyvää vai ovatko nuorison päihteiden käytön trendit muuttuneet, eli ovatko he siirtyneet käyttämään jotain muita päihteitä?

Aikaisempaa kokemusta opinnäytetyön tekemisestä meillä ei ollut, joten koko opinnäytetyö ja siihen liittyvät prosessit olivat meille aivan uutta. Pohjustusta opinnäytetyön tekemiselle saimme Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekemiseen valmistavilta kursseilta. Näistä yksi oli tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiokurssi. Huomasimme, että opinnäytetyön aiheen valinta ja toteuttamisen suunnittelu vievät paljon aikaa. Koko opinnäytetyöprosessi itsessäänkin on aikaa vievä. Motivaation on oltava kohdallaan, kun työtä aletaan tekemään ja tämän vuoksi opinnäytetyön aiheen tulee olla tekijöitensä kiinnostava, jotta opinnäytetyön tekeminen on motivoivaa.

Aihevalintamme jälkeen työmme suunnitteluun ja lähteiden etsimiseen meni oma aikansa. Onnistuimme kuitenkin tekemään mielestämme kattavan teoriakehyksen työllemme. Päädyimme kvalitatiiviseen tutkimukseen, koska mielestämme näin saimme kerättyä parhaiten aineistoa opinnäytetyömme tutkimusongelmiin.

Avoimien kysymyksien esittäminen oppilaille ja opettajille koskien päihteiden käyttöä oli mielestämme paras vaihtoehto, sillä haimmehan juuri oppilaiden ja opettajien omia näkökulmia ja mielipiteitä. Näin saimme näitä näkökulmia kerätyksi esittämimme kysymyksiin ja vastauksia tutkimusongelmiimme.

Opinnäytetyöseminaareista oli paljon apua opinnäytetyössämme. Saimme seminaareissa hyvää palautetta ja kehitysehdotuksia muilta seminaariryhmään kuuluvilta työstämme. Näitä palautteita ja kehitysehdotuksia myös käytimme hyväksemme työssämme. Saimme myös seminaareista paljon uusia näkökulmia työllemme, sekä hyviä ehdotuksia esimerkiksi siitä, miten lähtisimme aineistoa keräämään. Pääsimme myös näkemään seminaareissa muiden opiskelijoiden opinnäytetöiden etenemistä, mikä auttoi suuresti myös oman työmme tekemisessä sekä antoi paljon uusia ideoita.

Opinnäytetyön tekeminen onnistui mielestämme hyvin ilman minkäänlaisia vastoinkäymisiä. Teoriapohjaa oli helppo kerätä työlle, sillä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, opinnäytetöitä, tutkimuksia ja muita aineistoja löytyi rutkasti. Suuri kiitos opinnäytetyömme vaivattomaan etenemiseen menee kuitenkin Sonkajärven Lyseotien yläasteen oppilaille ja henkilökunnalle. Yhteistyömme Lyseotien yläasteen kanssa sujui mutkitta ja aikataulut saatiin sattumaan kohdilleen erinomaisen hyvin.

Työssä käyttämämme kirjallisuuden lähteet, tutkimukset ja raportit olivat mielestämme luotettavia. ESPAD on kansainvälinen koululaisten nuorten päihteiden käyttöön ja huumausaineisiin keskittyvä tutkimus. ESPAD tutkimuksen raportin, jota olemme käyttäneet lähteenämme teoriaosiossa, on tehnyt terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Pidämme terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemia raportteja varsin luotettavana. Ajankohtaisin tieto, mitä nuorten päihteidenkäytöstä saimme, oli vuodelta 2015. Emme löytäneet tuoreempia lähteitä tutkimuksista, jotka olisivat liittyneet nuorten päihteiden käyttöön. Käytimme lähteenämme myös aiheeseemme liittyvää lainsäädäntöä, ja sitä voimme pitää erittäin luotettavana.

Opettajien ja oppilaiden vastauksista ei voi olla täyttä varmuutta sen, miten rehellisiä ja totuudenmukaisia vastauksia kukin antoi. Kävimme pohjustamassa työmme paikan päällä yläasteella sekä oppilaille että opettajille. Painotimme etenkin sitä, että tutkimuslomakkeeseen vastataan anonyymisti eli nimettömänä, eikä vastauksista koidu minkäänlaisia seuraamuksia tai jatkotoimenpiteitä vastaajalle. Pyysimme heitä myös vastaamaan mahdollisimman rehellisesti ja kattavasti lomakkeella esittämiimme kysymyksiin. Pohdimme myös jälkepäin, olisiko ollut parempi vastaajien kannalta, ettemme olisi ollut samassa tilassa vastaajien lomakkeille vastaamisen aikana.

Pohdimme, että poliisiopiskelijan läsnäolo voi tuottaa jännityksen tunnetta tai mahdollisesti vastauksissa yritetään miellyttää lukijaa.

Sonkajärven Lyseotien yläasteen 9A-luokan oppilailta ja yläasteen opettajilta kerättyä tutkimusaineistoa lukiessamme teimme huomion, että etenkin usean oppilaan mielestä poliisi voisi käydä koululla kertomassa oppilaille enemmän päihteisiin liittyvistä asioista. Poliisin käyntien koululla katsottiin myös olevan turvallisuuden tunnetta lisäävä tekijä (ks. luku 6.6).

Mikäli resursseja ja halukkuutta löytyy riittävästi, voisi Pohjois-Savon poliisipiirin alueella olla koulupoliisi tai poliiseja, jotka kävisivät antamassa koululaisille päihdevalistusta tietyin aikavälein, mikäli halukkuutta löytyy koulun sekä poliisin suunnalta. Opinnäytetyössämme mainittiin, että Keski-Suomessa jokaiselle poliisilaitoksen poliisipiiriin kuuluvalla koululle on nimetty poliisimies, jonka tehtäviin kuuluu koulun avustaminen ja tukeminen turvallisuuteen liittyvissä ongelmissa ja niiden ratkaisemisessa (ks. luku 4.2). Tätä käytäntöä voisi soveltaa myös Pohjois-Savon alueella.

Opettajat olivat puolestaan nostaneet esille Who Cares-kampanjan (ks. luku 6.6), jonka on katsottu olevan erinomainen lisä yläasteikäisten päihdevalistukselle. Koulu toivoisi kampanjan jatkuvan vuosittaisilla seminaareilla.

Sekä oppilaiden että opettajien vastauksista nousi esille nuorten päihteiden käyttö, etenkin tupakointi, koulun lähellä olevan kaupan lähistöllä (ks. luku 6.2). Tämän tyyppisiin ongelmiin paras tapa mielestämme olisi puuttua poliisin toimesta tavallisen yleistä järjestystä ja turvallisuutta valvovan poliisipartion avulla.

Ongelmana Pohjois-Savon alueella, varsinkin Iisalmen ja sen lähialueilla on kuitenkin mielestämme resurssien vähäisyys, jolloin pienempien paikkakuntien YJT-valvonta jää vähäiseksi ja esimerkkinä vaikkapa Sonkajärvi on harvakseltaan poliisin omatoimisiin tehtäviin kohdennettua aluetta.

Sosiaalisella paineella katsottiin sekä oppilaiden että opettajien keskuudessa olevan mahdollisesti vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön (ks. luku 6.3). Tästä syntyiikin ajatus, että voisivatko nämä koulut ylipäänsä valistaa nuoria enemmän sosiaalisen paineen vaikutuksista?

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Riika, InPrint.

Arria A, Dansereau L, DellaGrotta S, Derauf C, Huestis M, LaGasse L, Lin H, Lester B, Neal C, Newman E, Shah R & Smith L 2012: Prenatal Methamphetamine Exposure and Childhood Behavior Problems at 3 and 5 Years of Age. Luettavissa:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3313637>. Luettu 29.3.2017.

Anttolainen, Maija 2011: Nuorten alkoholin käyttö ja syrjäytyminen, ”Ennaltaehkäisevää alkoholi- ja syrjäytymistoimintaa nuorille”. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Blomberg, Niina 2013: Alaikäisten nuorten päihteiden käyttö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Dahl, Päivi & Hirschovits, Tanja 2007: Tästä on kyse – Tietoa päihteistä. Helsinki, Youth Against Drugs ry.

EMCDDA (2008): A cannabis reader: global issues and local experiences. 4. painos, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lissabon.

EMCDDA: Finland country overview. Luettavissa: <http://www.emcdda.europa.eu/countries/finland>. Luettu 29.2.2017.

Finlex: Huumausainelaki. Luettavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=huumausainelaki>. Luettu: 1.4.2017.

Finlex: Lastensuojelulaki. Luettavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=p%C3%A4ihde#L1P1>. Luettu 1.3.2017.

Finlex: Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Luettavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=oppilas>. Luettu 2.3.2017.

Finlex: Rikoslaki. Luettavissa: [http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=rikoslaki](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=rikoslaki). Luettu 4.4.2017.

Finlex: Tupakkalaki. Luettavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160549?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tupakkalaki>. Luettu 4.4.2017.

Gröhn, Jenni 2006: "Kavereiden kanssa on coolia olla humalassa, mutta vanhemmat kyllä suuttuis jos tietäisivät." - Järvenpääläisten nuorten päihteiden käyttö ja vanhempien

tietoisuus. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö.
Sosiaalialankoulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Haavisto, Maarit 2013: Yläkouluikäisten päihteiden käyttö ja päihdetietous. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hakkarainen P, Kaprio J, Pirkola S, Seppälä T, Soikkeli M & Suvisaari J 2014: Tutkimuksesta tiiviisti 17. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkielma.

Hakkarainen P, Metso L & Winter T 2010: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti.

Huhtanen Petri, Miekka Mari & Raitasalo Kirsimarja 2015: Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015, ESPAD-tutkimuksen tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti.

Hulden, Päivi 2015: "Tupakkapaikalla jutellaan aina muiden kanssa" - Sosiaalisuuden paine, yksinäisyys ja ystävien sekä ammattilaisten merkitys nuorten kirjoituksissa. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu – tutkielma.

Huurre T, Marttunen M, Strandholm T & Viialainen R 2013: Nuorten mielenterveyshäiriöt - Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Tampere, Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Jormakka, Aaro & Seppänen, Miio 2014: Yläkouluikäisten nuorten käsityksiä ja mielipiteitä kannabiksesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö.

Jääskeläinen, Marke & Virtanen Sirpa 2016: Tupakkatilasto 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti.

Kaidesoja, Mikko 1998: Kovikset tupakoi – Psykososiaalisen lähestymistavan mukaiset tupakoinnin alkamista selittävät tekijät ja tupakointia koskevan terveystieteellisen oppisisällöt kuudes- ja seitsemäsluokkalaisten oppilaiden arvioimana. Jyväskylän Yliopisto. Terveystieteiden laitos. Terveystieteiden pro gradu – tutkielma.

Kananen, Jorma 2010: Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kiianmaa Kalervo, Salaspuro Mikko & Seppä Kaija 2003: Päihdelääketiede. Duodecim.

Kinnunen Jaana M, Pere Lasse, Lindfors Pirjo, Ollila Hanna & Rimpelä Arja 2015: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2015. Helsinki, Sosiaali – ja terveystieteiden ministeriö. Nuorten terveystapatutkimus.

Kiuru, Iida 2012: Kotkan 9.-luokkalaisten päihteiden käyttö ja siihen liittyvät tapaturmat. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Laitinen, Kaisa & Sutinen, Mari-Annukka 2002: Päihtyä vai ei? - Nuorten omia näkemyksiä päihteistä ja päihdevalituksesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksikkö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden tutkimusohjelma. Opinnäytetyö.

Lähdetluoma, Markku 2012: Alaikäisen on helppo ostaa alkoholia. Artikkel. Ylen internetsivut. Luettavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-6107847>. Luettu 27.3.2017.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013: Alkoholin Terveysvaikutukset. Luettavissa: www.mll.fi/nuortennetti/paihteet/alkoholi/terveysvaikutukset.

Merne, Marina & Syrjänen, Stina 2000: Nuuska. Terveys.

Metsämuuronen, Jari 2006: Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1.painos. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Nuortenlinkki: Nuuska. Luettavissa: <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/pikatieto/nuuska> Luettu 29.3.2017.

Peda 2013: Koulupoliisi. Luettavissa: www.peda.net/veraja/ophs/perusopetus/hyvinvointipalvelut/yhteistyotahot/koulupoliisi.

Poliisi: Lähipoliisitoiminta. Luettavissa: www.poliisi.fi/jarjestys/lahipoliisitoiminta Luettu 22.2.2017.

Poliisi: Poliisin ennalta estävä toiminta. Luettavissa: www.poliisi.fi/rikokset/ppoliisin_ennalta_estava_toiminta Luettu 29.3.2017.

Päihdelinkki: Amfetamiini. Luettavissa: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/amfetamiini> Luettu 24.1.2017.

Salomäki, Sanna-Mari & Tuisku, Johanna 2013: Nuuska nuorten maailmassa, nuorten käsityksiä ja kokemuksia nuuskasta ja nuuskan käytöstä. Suomen Syöpäyhdistys ry.

Saukkonen, Auli 2012: Nuuskaaminen nousussa nuorten keskuudessa. Luettavissa: www.a-klinikka.fi/tiimi/1521/nuuskaaminen-nousussa-nuorten-keskuudessa.

Savonlinnan seutu: Koulupoliisi. Luettavissa: www.edu.savonlinnanseutu.fi/mertala/oppilashuolto/koulupoliisi Luettu 23.2.2017.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017: ESPAD- Eurooppalainen koululaistutkimus nuorten päihteiden käytöstä. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijaty/vaestotutkimukset/espada>. Luettu 18.2.2017.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016: Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/-/suomalaisnuorten-paihteiden-kaytto-on-vahentynyt-ja-kayton-riskeja-pidetaan-aiempaa-pienempina>. Luettu 20.3.2017.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014a: Kannabiksen vaikutukset. Luettavissa:

<https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/kannabis/kannabiksen-vaikutukset>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b: Kannabisriippuvuus. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/kannabis/kannabisriippuvuus>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c: Tupakointi haittaa terveyttä ja opiskelukykyä. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimia-oloilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/savuton-oppimis-ymparisto/tupakointi-haittaa-terveytta-ja-opiskelukykya>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a: Nikotiini. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakkatuotteet-ja-sahkosavuke/nikotiini>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b: Kannabiksen terveysvaikutukset. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/kannabis/kannabiksen-terveysvaikutukset>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015c: Tietoa eri huumeista. Luettavista: <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-ajallisa-elama-raitteen/ajallisaohjauksen-materiaalipaketti/pahteet-ja-peilirippuvuus/huumeet/tietoa-eri-huumeista>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a: Alkoholi, aivot ja hermosto. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholihaitat/alkoholi-ja-terveys/alkoholi-aivot-ja-hermosto>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b: Riippuvuutta aiheuttavien aineiden vertailu. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/keskeiset-kasitteet/pahteiden-riippuvuus-vertailu>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c: Terveyshaitat. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakka-ja-terveys/terveyshaitat>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017: Nuuska. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakkatuotteet-ja-sahkosavuke/nuuska>.

Toivonen, Anna-Stiina 2012: Mistä nuoret saavat kannabista? Huumepoliisi vastaa. Artikkel. Mtv.fi internetsivut. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/mista-nuoret-saavat-kannabista-huumepoliisi-vastaa/2304704>. Luettu 27.3.2017.

Toivonen, Heidi 2010: Kyselytutkimus tietojenkäsittelyn alumneille. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Tuomi Jouni & Sarajarvi Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2. painos. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Tyrväinen, Heli 1997: Mitä opettajien näkemykset ja kokemukset sekä opetussuunnitelmat kertovat peruskoulun päihdeopetuksesta? Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitos. Terveyskasvatuksen pro gradu – tutkielma.

Varjonen, Vili 2015: Huume-tilanne Suomessa 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimukseen osallistuneille vastaajille jaettu saatekirje

Laadullinen tutkimus koskien Sonkajärven Lyseontien yläasteen opettajien ja oppilaiden näkökulmia päihteiden käytöstä

Arvoisa vastaaja

Poliisiammattikorkeakoulussa opiskelijat suorittavat 15 opintopisteen suuruisen opinnäytetyön, joka on osa ammattikorkeakouluopintoja. Opinnäytetyö tuli osaksi Poliisiammattikorkeakoulun opetusta vuonna 2014 elokuusta, kun koulu muuttui ammattikorkeakouluksi.

Tällä tutkimuksella pyritään kartoittamaan näkökulmia päihteiden käytöstä Sonkajärven Lyseontien yläasteen opettajien ja oppilaiden kesken. Tutkimukseen osallistuu yksi 16 opiskelijan suuruinen 9.luokka sekä 5 opettajaa. Laadittuja kysymyksiä opettajille sekä oppilaille hyödynnetään opinnäytetyössämme. Tämä tutkimus on osa Mikko Leivon sekä Mikke Pulliaisen Poliisiammattikorkeakoulututkintoa. Markku Myllylä Poliisiammattikorkeakoululta ohjaa opinnäytetyötä.

Tutkimuksen onnistumiseksi on tärkeää, että sekä oppilaat kuin opettajat vastaavat esittämiimme kysymyksiin perusteellisesti ohjeistuksen mukaan. Aikaa kysymyksiin vastaamiseen oppilaille on varattu yksi oppitunti.

Luottamuksellisuus

Laatimiimme kysymyksiin vastataan anonymisti eli nimettömästi, eikä vastauksista koidu minkäänlaisia seuraamuksia. Yksittäistä vastaajaa ei voi erottaa tuloksista.

Lisätiedot

Mikko Leivo, mikko.leivo@edu.polamk.fi

Mikke Pulliainen, mikke.pulliainen@edu.polamk.fi

Tehtävä

Vastaa laatimiimme kysymyksiin perusteellisesti. Kohtia on yhteensä 10 kappaletta. Vastaa kysymyksiin mahdollisen laajasti sekä rehellisesti. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä.

Vastauksista ei koidu minkäänlaisia seuraamuksia tai jatkotoimenpiteitä. Vastaa avoimelle tilalle. Lopussa on vielä oma sana-osio, jossa voit pidentää tiettyä vastaustasi numeroimalla sen samaisen kysymyksen mukaan tai kertoa omia vapaita ajatuksiasi liittyen koululaisten päihteiden käyttöön.

Liite 2. Oppilaiden kyselylomake

Oppilaille

Päihteillä tarkoitamme alkoholia, tupakkaa, nuuskaa, kannabista ja muita huumeaineita

1. Mitä päihteitä olet itse käyttänyt ja mitkä päihteet ovat koulusi oppilaiden keskuudessa tyypillisimpiä?

2. Minkälaisissa tilanteissa päihteiden käyttö yleensä tapahtuu?

3. Mitä mieltä olet 15–16 vuotiaiden nuorten päihteiden käytöstä?

4. Kuinka yleistä päihteiden käyttö on koululaisten keskuudessa ja kuinka usein päihteiden käyttöä tapahtuu?

5. Ovatko jotkut päihteet mielestäsi hyväksyttävämpiä kuin toiset? Perustele.

6. Onko sosiaalinen paine vaikuttanut sinun, koulukavereidesi tai joidenkin lähipiirissäsi olevien päihteiden käyttöön? Uskotko, että sosiaalisella paineella on vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön?

7. Millä tavoin oppilaita on rangaistu kouluajalla tapahtuneesta päihteiden käytöstä? Mikä mielestäsi olisi oikea tapa puuttua alaikäisten koululaisten päihteiden käyttöön?

8. Tietävätkö vanhempasi päihteiden käytöstä? Jos tietävät, miten he ovat suhtautuneet asiaan?

9. Onko koulussasi tarpeeksi päihdeopetusta? Mistä päihteisiin liittyvistä asioista toivoisit enemmän opetusta?

Liite 3. Opettajien kyselylomake

Opettajille

Päihteillä tarkoitamme alkoholia, tupakkaa, nuuskaa, kannabista ja muita huumausaineita

1. Mitä päihteitä koulusi oppilaiden keskuudessa käytetään ja mitkä päihteet ovat koulun oppilaiden keskuudessa tyypillisimpiä?

2. Minkälaisissa tilanteissa nuorten päihteiden käyttöä yleensä tapahtuu?

3. Mitä mieltä olet 15–16-vuotiaiden nuorten päihteiden käytöstä?

4. Kuinka yleistä päihteiden käyttö on koululaisten keskuudessa ja kuinka usein päihteiden käyttöä mielestäsi tapahtuu?

5. Ovatko jotkut nuorten käyttämät päihteet mielestäsi hyväksyttävämpiä kuin toiset? Perustele.

6. Uskotko sosiaalisen paineen vaikuttavan nuoren päihteiden käyttöön? Oletko kohdannut työssäsi tilanteita, joissa sosiaalinen paine on mielestäsi vaikuttanut koululaisen päihteiden käyttöön?

7. Millä tavoin oppilaita on rangaistu kouluajalla tapahtuneesta päihteiden käytöstä? Mikä mielestäsi olisi oikea tapa puuttua koululaisten päihteiden käyttöön?

8. Ovatko oppilaiden vanhemmat mielestäsi tarpeeksi tietosia lastensa päihteiden käytöstä? Onko päihteiden käytöstä käyty keskusteluja yhdessä oppilaiden ja vanhempien kanssa?

9. Oletko tyytyväinen koulun tarjoamaan päihdeopetukseen? Mistä päihteisiin liittyvistä asioista voisi kertoa oppilaille enemmän?
